

Çeviriler:

MACARİSTAN MİLLİ MÜZESİ'NDEKİ TÜRK SANAT ESERLERİ *

Çeviren

YAŞAR YÜCEL

Osmanlı egemenliği, Macar halkının yaşantısında XVI. ve XVII. yüzyılların büyük bir kısmını kapsayan, gayet belirgin bir tarihî dönemi oluşturur.

Macar toplumunun tarih öncesi dönemlerine ait olarak yürütülen araştırmalara paralel olarak, Osmanlı fatihlerin tarihi, konuştukları dil, örf ve âdetleri gayet canlı bir bilimsel ilgi uyandırmıştır. Bütün bunlar, Macaristan'da yazılmış Türkçe kaynaklar üzerinde araştırmaların bir buçuk yüzyıl kadar gerilere gittiğini izah etmektedir.

Buna karşılık bu dönemin arkeoloji ve sanat zenginlikleri, geçmiş açısından, metodik araştırmalara ve incelemelere konu oluşturmamıştır. Ancak son on yılda bu zenginlikleri toplama çalışmalarına girilmiştir. Bu nedenle, Macar Milli Koleksiyonunda, ki ülkenin en zenginidir, Türklere ait süsleme sanatlarının nispeten mütevazî malzemelerle temsil edilebilmiş olmasının nedeni kolayca anlaşılmaktadır.

Müzedeki envantere göre belli yörelere ait oldukları belirlenen eşyalar, çoğunlukla onların bulunmalarına ilişkin sarîh açıklamalardan yoksundurlar ve sonuç olarak birbirinden ayrı ve ilgisiz buluntulardır. Çoğunlukla eski özel koleksiyoncuların yaptıkları araştırmalardan kaynaklanmaktadırlar, ya da hibe edilmiş ve satın alınmış eşyalardır.

Son yıllarda, Macar Milli Müzesi'nin Türk eserleri koleksiyonu zenginleşmiş bulunmaktadır. Bunun nedeni de yapılan metodik kazılar ve Türk çömlekçilik ve kazancılık sanatının kıymetli tanıkları olan seramik ve bakır eşyaların ortaya çıkarılışıdır.

Türklerin Macaristan'daki varlıklarının başlangıcı olan XVI. yüzyılın ortalarına doğru, Macar topraklarının arasında olan Balkan Yarımadasına

* Géza Fehér, *l'Artisanat sous La Domination Ottomane en Hongrie. Budapeşte, 1975.*

uzun süredir yerleşmiş bulunan Osmanlı fatihler, yalnızca örf ve âdetlerinden ibaret olmayan fakat kendi mutfak sanatlarını da kapsayan, ayrıca günlük kullanım eşyalarında İslamî süsleme sanatlarını da içeren, kendi yaşam biçimlerini Macar halkının yaşantısına dahil etmişlerdir.

Bu eşya biçimlerinin ve bu tür süslemelerin, özellikle Balkanlı zanaatkârların etkisi altında, bir miktar değişikliğe uğradıklarını ve yeni bazı nüanslarla zenginleştiklerini hepimiz biliyoruz. Bu zanaatkârlık ürünü olan eşyalar, Macaristan'a bütün bu eklemelerle dolu olarak intikal etmiştir.

Şu an için, Macaristan'daki İslam sanatını hangi yeni unsurların ve hangi yeni motiflerin etkilediğini kesin olarak söylemeye yaptığımız araştırmalar imkân vermemektedir ve ayrıca o zamana kadar kullanılan sofrta takımlarının imalinde uygulanan yöntemlerin, Türk zanaatkârlar tarafından bilinip bilinmediklerini de tespit edememiş bulunuyoruz.

Bununla birlikte, Osmanlı fethinin en kuzey topraklarında bulunan eşyalar, bütün ilginçliklerini korumaktadırlar ve onlar milletlerarası İslam incelemelerine yeni unsurlar ilave etme özelliğindedirler; bundan önceki sorunlara dayanarak bilim bunlardan da bağımsız olarak kesin cevap getirecektir. Macar Milli Müzesi, belki de kendi türlerinde tek olan birçok karakteristik eşyaya sahip bulunmaktadır. Bu eser okurlara bu eşyaları tanıtmak ve göstermek üzere kaleme alınmıştır.

ÇADIR

Zengin işlemlerle bezenmiş olan bu bez çadır, Macar Milli Müzesi'nde "Ülkenin fethinden, 1849 yıllarına dek Macaristan'ın Tarihi" başlığı altında sergilenen (P1. I-II) Türk koleksiyonunun en gösterişli ve en önemli dokuma eşyası olarak görünmektedir. Bu bez çadırın kökeni tartışmalı bir sorundur. Geleneğe göre, Louis de Baden Türklerden (1686) yılında Buda kentini geri alırken savaş ganimeti olarak almıştır. Sonradan ise Prens François II Rákóczi'ye (1705-1711) hediye olarak vermiştir.

Kendi döneminin ürünleri ve yapıtları arasında, eşsiz bir yer işgal eden bu çadır iki yönden; yalnızca Macarlar açısından değil, fakat milletlerarası açıdan da, ilgi çekmektedir.

Süslemelerdeki soylu yalınlık, bu süslemelerin tasarımı, süsleme motiflerinin ahenkli ve belirgin konum biçimleri bu bez çadırı, diğer Türk çadırlarının arasında en gözde ve değerli olarak sınıflandırmaktadır.

Çadırın üst kısmı kesik bir tavandan oluşmaktadır ve toprağa saplanmış 2 kazık üzerine oturmaktadır ve eğik durumda 2 bez duvar

yüzünden oluşmaktadır. Kalın çadır bir kere kurulduğunda, 600 cm. uzunluğunda ve 400 cm. genişliğinde olmaktadır. Kapı olarak kullanılan bez duvar yüzü, zamanın akışında kaybolmuştur. Çadırı kurmak için, toprağa kazık dikilmektedir. Bu kazıklar arasındaki uzaklık 325 cm. dolayındadır. Kazıklar arasındaki bez çatının gerilmesi için, bakır ile çevrelenmiş deliklerden faydalanarak üst kısım bu kazıkların üstüne asılmaktadır. Yandaki ilikleme noktaları ve delikleri örtmek için, damın alt kısmına boylu boyunca, 26 cm. genişliğinde bir şerit dikey olarak takılmaktadır. Bez çadırın tavanının alt kısmında, bir çeşit küçük boy tahta çubuklar, çadırın bez duvarlarının üst kısmına doğru çevrilmiş biçimde bağlı bulunuyorlardı ve bakır ayaklar üstünde halatlarla bağlanmış idiler. Köşelerinin açılarını oluşturan sütunlar arasında yedi ila sekiz düğmelik yer görülebilir. Yan bez duvarların önü kesilmiştir. Amacı girişe imkân sağlamaktır. 90 x 8 cm. boyutunda bir üst bez duvar çadırın orta kısmına düşmektedir, tavana tahta bir takoz ve bir halat düğümü ile bağlanmış bulunmaktadır. Çadır iki kat bezden oluşmaktadır. Birinci kat bez kırmızıdır, diğeri ise yeşildir. Renkli süsleme nakışları çadır bezinin dışını kaplamaktadır. Çok oyuklu çemberler halinde birleştirilmiş ve sütun halindeki (2 Motif) bezden çadırın üst kısmında ve yan duvarlarında tekrarlanmış olarak görünmektedir. Çiçeklerle yapılmış bir süsleme motifi, bu bölümlerin arasında olan alanı doldurmaktadır (Pl. II). Çadır bezinin üstünde hafif bir düzey belirsiz biçimde mantarları resmetmektedir. Geri kalan kısımda tam tersine stilize edilmiş doğal çiçekler taklit edilmeye çalışılmıştır: Karanfiller, güller, lâleler ki bunlar aslında Macar Halk süsleme sanatının tercih ettiği temalardır ve bu şekilde bütün zevk zenginliği ile görünmektedirler. Çadırın kararmış bezi o günkü canlı renklerin ancak zayıf bir görünümünü vermektedir.

Beş Türk çadırı, Macar koleksiyonlarından kaynaklanmaktadır. Fraknó şatosunda, Pál Esterházy'nin sahibi olduğu çadır, XVII. yüzyılda Türklerden, Érsekújvár (Nové Zámky, Slovakya)da alınmıştı. Söz konusu olan çadır Milli Müzede olanın büyüklüğünde olup (625 cm. uzunluk, 400 cm.) genişliktedir. Ödön Batthyány-Strattman bu çadırlardan bir başkasına sahip idi. Bu çadır daha büyükçe olup (900 x 700 cm.) ve (280 x 220 cm.) boyutunda da bir penceresi vardı ve Körmend şatosunda muhafaza edilmekte idi ve adı geçen prens ayrıca 580 cm. çapında ve (Oba) diye adlandırılan ve ötekilerden tamamen farklı bir çadıra daha sahipti. Fraknó, bunlara benzer ve son derece basit ve daha küçük boyutlarda olan başka bir çadırı da muhafaza etmektedir. Viyana, Münih, Dresten, Karlsruhe ve

Krakovi koleksiyonlarında bulunan ve muhafaza edilen çadırlar kısmen Macaristan savaşlarından arta kalan ve intikal eden çadırlardır.

Münih müzesinde muhafaza edilen çadırın, daha çok İkinci Mohaç Savaşı olarak anılan 1687 yılındaki Nagyharsány savaşında ele geçirilen bir ganimet olması çok ilginçtir. Bu çadır Sadrazam Süleyman Paşa'ya aittir. Çadırın yapılış biçimi ve şekli, Macaristan Milli Müzesi'nde bulunan çadırın yapılış biçimi ve şeklini andırmaktadır. Viyana'daki Heeresmuseum'da işlemeli motiflere sahip iki Türk çadırı bulunmaktadır: Birinci çadırın uzunluğu 590 cm., genişliği ise 370 cm.'dir. Diğer çadır ise, eski kataloğa göre "Otak" sınıfına girmektedir ve bu yuvarlak çadırın çapı 980 cm.dir. Krakov'un Czartoryski Müzesi'nde sergilenen küçük bir çadır (290 x 275 cm.) hemen hemen kare şeklinde yapılmıştır. Bu çadırın süslemeleri, işlemeli motiflere sahip çadırların süslemelerinden farklıdır.

Macaristan Milli Müzesi'nde bulunan çadırı gözönüne alarak, genel olarak çadırların yapımı ve montajı hakkında bazı bilgiler vermek yararlı olacaktır.

Sátor (çadır) terimi, Macarların Karpat havzasına yerleşmelerinden önce, Türk çadırından gelme bir kelimedir.

Birçok tarihi kaynaklara göre, çadırları imal etmek ve kurmakla görevlendirilen personel, Osmanlı ordusunun en önemli bölümlerinden birisini meydana getirmektedir.

Sultan çadırları deposu, İstanbul'da, Sultan Ahmet mahallesinde, İbrahim Paşa Sarayı'nın yanında bulunmaktadır. Çadırların muhafızları da aynı yerde oturmaktadır. Seferler sırasında ve kamplarda, çadırları kurmakla görevlendirilen ve oda adı verilen teknik personel dört kısma ayrılmaktadır. Oda, Otakgeran adı verilen yedi usta, Nakşduzan adı verilen ve görevleri çadırları süslemek olan iki ressam ve son olarak da Haymeduzan adı verilen ve çadırları kurmakla görevli onaltı kişiden meydana gelmektedir. Bir büyük usta ve bir perde ustası da bu guruba katılmaktadır. Kamp kurulduğu zaman, oda iki kısma ayrılmakta, bir grup, savaş devam ederken bir günde Sultanın çadırını kurmakta, daha büyük önem taşıyan diğer grup ise ordunun çadırlarını kurmaktadır. XV. yüzyılın ikinci yarısında, çadırları kurmakla görevli personel sayısı yalnızca 38 iken, bu rakam yüzyılın sonunda 835'e ve XVII. yüzyılın ortasında 2000'e ulaşmıştır. Bu çağdan sonra, sayıları kademeli olarak azalmış ve defterlerde (hesap ve vergi kayıt defterleri) belirtilen rakamlara göre, XVIII. yüzyılın sonunda, bu işle görevli personel sayısı 800'e düşmüştür.

Güzellikleri, kusursuz yapımları ve kolayca kurulabilmeleri bakımından Türk çadırları Macaristan'da büyük değer kazanmışlardır. XV. yüzyıldan XVIII. yüzyılın ortasına kadar, derebeylik ve krallık envanterlerinde, Türk çadırlarının değerinden sık sık söz edilmiştir. Listelerde sık sık Türk çadırının basit kısımlarına rastlanmaktadır. 1610 tarihli bir envanterde, şu not bulunmaktadır: "büyük motifli Türk çadırı" (öreg cifrás török sátor). Kuşkusuz bu not ile Milli Müze'de bulunan Türk çadırının süslemelerine benzeyen büyük yuvarlak, işlemeli motifler kastedilmektedir.

Kendi özel çadır imalatçıları bulunmakla birlikte, Transilvanya prensleri de çadırlarının büyük bir kısmını İstanbul'da yaptırmışlardır.

Eldeki belgelere göre, prens Gabriel Bethlen, elçisi Mihály Toldalaghy'yi çadır yapım ustaları getirmesi için İstanbul'a göndermiş ve I. Georges'in çadır yapım ustası Rákóczi, çadır satın almak üzere birçok defa İstanbul'a gitmiştir.

Kelemen Mikes'in hayali bir kişiye gönderdiği mektuplardan birinde, II. François Rákóczi'nin sürgündeyken ve sürgünden döndükten sonra tavşan avına ya da kaplıcalara her gittiğinde çadırda kaldığı belirtilmektedir. Daha sonra Mikes, şakacı bir anlatımla şunları eklemektedir: "Bereket versin ki sonbahar yağmurları başladı. Yoksa bütün kışı çadırlarda geçirmek zorunda kalacaktık".

Macar tarihçiler, aralarında 1718 yılında çıkarılan ve görevlilere saray deposundan altı çadırın II. François Rákóczi'ye teslim edilmesini emreden bir buyruğun da bulunduğu, İstanbul'daki Topkapı Sarayı arşivlerinde muhafaza edilen tipik Macar çadırlarına ilişkin bilgileri kapsayan Türklere ait birçok belgeyi incelemişlerdir. 1722 tarihli padişah buyruğundan öğrendiğimize göre, Rákóczi kendisi için birkaç çadır istemiş ve çadırlar kendisine gönderilmiştir.

Bu belgelerde, değişik tipte çadırlardan ve ondört "hazine" den de söz edilmektedir. Bu kelime depo, su deposu, barut deposu, erzak deposu anlamına gelmekte ve bu ad verilen çadırlar depo olarak kullanılmaktadır. Daha sonra kullanılan terim "Oba" terimidir. Bu terim, çadır yapımında kullanılan bir cins kalın keçeye verilen "Aba" kelimesinden gelmektedir. Genel olarak "Oba" adı, yapıldığı maddeye bakılmaksızın, birçok bölüme ayrılan büyük çadırlara verilmektedir. Belgelerde belirtilen bir diğer çadır tipi de "Çadır" dır. Bu isim sözlüklerde çadır kelimesinin karşılığı olarak verilmektedir. Yine bu belgelerde son olarak altı "segban çerge" den bahsedilmektedir. "Çerге" terimi birçok şekilde açıklanmaktadır. Bu isim,

bir ön hazırlık yapılmaksızın, hemencecik kuruluveren küçük çadırlara verilmektedir. Belgelerimizde “segban” terimi bazen “çerge” teriminin sıfatı olarak kullanılmaktadır. Oysa “segban” terimi, eski Türk dilinde bir tür yeniçeri kuruluşu olup, küçük çadırlarla hiçbir ilgisi bulunmamaktadır.

Macar elçisi Farkas Kamuthi'nin yazdığı raporda, Türk, Alman ve Macar elçilerinin “çerge” tipi bir çadırda kurulan masa etrafında bir gün boyunca görüşmeler yaptıkları anlatılmaktadır. Bu rapor, “çerge” tipi çadırın ne kadar büyük boyutlarda olduğunu kanıtlamaktadır.

Macaristan Milli Müzesi'nde sergilenen çadırın modeli tespit edilememiştir. Bu çadırın, yukarıda belirtilen çadır tiplerinden hiçbirine dahil olmadığı açıkça görülmektedir.

Bununla birlikte, çadırın modelini belirlemeden önce, kırmızı fon üzerine yapılan işlemlerin çadırın içinden mi yoksa dışından mı yapıldığını kesin olarak tespit etmek gerekir. Eskiden bu işlemlerin, çadırın iç güzelliğini daha da belirgin hale getirdiğine inanılmaktaydı. Ancak daha sonra Türkler olağanüstü işlemler ve son derece güzel şark halıları yarattıkları için, bu görüş önemini kaybetmiştir. Bu tür çadırlar özellikle kötü havalarda kullanılmadığından, önemlerini kaybetmişlerdir. Eldeki yazılı bir belgeye göre, 1595 yılındaki Estergon kuşatması sırasında düşmandan alınan bir çadırın yağmurdan korunmak üzere geçici bir çatı ile örtüldüğü anlaşılmaktadır. Bu tür çadırlara “sayebanlı çerge” adı verilmektedir. Bu ad sayesinde “segban” teriminin anlamını çözmemiz de mümkün olmaktadır. Söz konusu belgelerde “segban” terimi ile koruyucu bir çatısı bulunan çadırlar kastedilmektedir.

O çağın tanımlamalarına ve gravürlerine göre, büyük Türk çadırları sınıfına dahil olan en gelişmiş çadır türü “Otağ-ı hümayun” adı verilen sultan çadırıdır. Sultan dışında, yalnızca, en yüksek dini yetkili “Şeyhül-islam”, vezirler ve büyük eyaletlerin yöneticileri olan “beylerbeyi” kırmızı kumaştan çadırda oturmak hakkına sahiptirler. Bu çadırların içi parlak kumaşlarla süslenmekte ve tavanda daima altın yaldızlı işlemler bulunmaktadır. Sultan çadırı daima çevreyi en iyi şekilde gören küçük bir tepenin üzerine kurulmaktadır. Çadırın kurulduğu yer aynı zamanda sultanın en üst rütbede bulunduğunu vurgulamaktadır. Doğal olarak sultan çadırı, boyutları ve dış süslemeleri ile diğer çadırlardan üstün olduğunu göstermek zorundadır.

Eğer sultanın maiyetinde bulunan kişilerin çadırlarının boyutları ve konforu, sultanın çadırınıninkilerle aynı olsaydı, bu çadırlar yine de diğerlerinden şu ya da bu şekilde ayırılabilirlerdi.

O çağın bilinen diğer çadırları ile karşılaştırıldığında, Macaristan Milli Müzesi'nde sergilenen örneğin, yüksek mevkili bir kişiye, bir vezire ya da beylerbeyine ait olması ihtimali doğmaktadır.

XVII. yüzyıl Anadolu halılarını incelemek için, bu güzel eserlerin yaratıldığı çağa dönmemiz gerekmektedir. Kuşatma sırasında Osmanlı, aynı yerde yani çadırdaki oturmak zorundadır. Çok renkli işlemlerle süslenmiş deriden bir sofra örtüsünün serildiği yer sofrası etrafında Türk usulü bağdaş kurularak yemek yenmektedir. Sofranın arkasında bulunan bakır leğen ve ibrik, apes almak için kullanılmaktadır. İnci kakmalarla süslenmiş bir destek üzerine yerleştirilen namaz halısı üzerinde ayetler bulunmaktadır. Ev sahibi, vezir ya da bir diğer yüksek rütbeli kişi, elbiselerini bakır çivilerle süslenmiş deri bir sandığa koymakta, gerekli silahlarını ise çadırın direklerine asmaktadır. Çadırın dekorasyonu çok güzel işlenmiş metal plakalar arasına asılan bir kandil ile tamamlanmaktadır (resim 1). Çadır etrafında atkuyrukları asılı dört sancak (tuğ) çadır sahibinin şerefli bir kişi olduğunu belirtmektedir.

DERİ İŞÇİLİĞİ

1969 sonbaharında, Macaristan Milli Müzesi'ndeki Türk koleksiyonu XV. yüzyılın sonunda ya da XVI. yüzyılın başında yapılan çok güzel işlemlere sahip deri bir Türk kaftanının koleksiyona katılmasıyla zenginleşmiştir. Bu eser kendi alanında eşsiz olup, Türk-Osmanlı deri işleciliğinin en önemli eserlerinden biridir. Büyük bir ihtimalle bu olağanüstü elbise Mohaç Savaşı (1526) sırasında giyilmiş ve daha sonra - Almásy ailesinin atalarından birisinin aracılığıyla- Avusturya'daki Burgenland Borostyánkő (Bernstein) şatosuna getirilmiştir. Müze'nin bu elbiseyi János Almásy'nin dul eşi Mária Esterházy'den satın almasına kadar kaftan bu ailenin elinde kalmıştır.

Kaftan, soğuk havalarda ya da yağmur yağdığı zaman, ancak bir kemer ile kapatılabilecek şekilde biçilmiştir. Bu durumda kaftanın verev kesilmiş geniş etekleri üstüste gelerek kapanmakta, kemer kullanılmadığı zaman ise her iki yana açılmaktadır. Hiç kuşkusuz bir biniciye ait olan bu elbisenin etekleri, kaftanı daha da gözalıcı kılmakta ve ata binildiğinde arka etek atın sağrısını örterken diğer etekler iki yana sarkmaktadır.

Bu uzun kaftan, bir sıra düğme ile kapatılan daha kısa bir elbisenin üzerine giyilmektedir; kaftanın üzerine kuşanılan kılıç, sol yandaki yırtmaç üzerinde bulunmaktadır. Yan taraftaki yırtmaç, işlemeli deriden yapılmış lale şeklindeki bir süs ile kapatılmaktadır (resim 2). Kaftanın kolları

yalnızca omuzları ve kolun üst kısmının küçük bir bölümünü örterken, etekleri ayak bileklerine kadar uzanmaktadır.

Açık parşömen yeşili ve sarı fon üzerine koyu kırmızı işlemler yapılan deri aksesuarlar, kahverengi deriden kaftanın yan eteklerini zenginleştirmektedir. Yatay ve düşey kenarlarında, sekiz kısa, sekiz de uzun olmak üzere işlemeli yapraklar ve dallar bulunmaktadır (resim 5 ve 6). Şeritli bir bant, elbiseyi çevrelemektedir. Bu bant, ortada bulunan bir çiçeğin etrafındaki son derece güzel çiçek motifleri ile dolu kare alanı çevrelemektedir (7'den 10'a kadar olan resimler).

Kaftanın sırt kesimi de büyük bir sanatsal ustalığı sergilemektedir (resim 3). İnce çizgilerle kesilmiş yay şeklindeki bir bölgede, basit olduğu kadar zarif bir biçimde çizilen zambak motifi yeşil bir kordonla çevrenmiştir. Bu tür motiflerin kökeni çok eskilere, tam olarak Selçuklu dönemine (XI - XIII. yüzyıllar) uzanmaktadır; bu dönemde Macaristan'da Arpad krallığı bulunmaktadır. Bu motifler, ağaçtan yapılmış Selçuklu heykellerinde, madeni ve pişirilmiş topraktan eşyalar üzerinde görülmekte ve XVI. yüzyıla kadar aynı motiflere diğer yüzyıllarda da rastlanmaktadır. Bu motifler mimaride ve kuyumculukta da yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu çağdan sonra söz konusu motifler artık İslam sanat eserlerinde görülmemektedir. Böylece kaftanın yapılış tarihini tespit etmek mümkün olabilmektedir: Süslemelerine göre kaftanın yapılış tarihi XVI. yüzyıldan önceye rastlamaktadır.

Yakanın telkâri altın işlemleri diğer işlemeli süslerden ayrılmaktadır (resim 4). Ancak elbisenin ve işlemlerinin derinlemesine bir şekilde incelenmesi sayesinde, her iki kısmın yapılış tarihini belirlemek mümkün olabilecektir. Her halükârda, elbisenin ve işlemlerin yapılış tarihleri arasında büyük bir fark bulunmamaktadır.

Yazılı kaynaklar, XVI. yüzyılın sonlarına doğru, Macarların ve Türklerin yalnızca başlarına giydikleri külahlar sayesinde birbirlerinden ayırdedilebildiklerini yazmaktadırlar. Türkler türban ve fes giyerken, Macarlar kalpak (bone) giymektedirler. O çağdaki tanımlamalara ve Türk minyatürlerine göre, elbiseleri -Türk kaftanı ve Macar ceketi- hemen hemen aynıdır ve ancak dikkatli bir inceleme sonucu uzun tören elbiseleri arasındaki bazı farklar ortaya çıkarılabilmektedir: Türkler aynı kumaştan kesilmiş yakası bulunan kaftan giyerken, Macar beyleri geniş ve kare şeklindeki yakaları sırtlarından sarkan elbiseler giymektedirler.

Osmanlı egemenliği altında bulunan Macarlar için, doğu kostümü yeni bir olay değildir. Onlar en son vatanlarına gelmeden önce, uygarlıklarının

beşiği Türk oymaklarına çok yakın komşu iken de bu kostümü giymişlerdir. Çok büyük halk kesimleri, söz konusu kostüm tipini (ceket, kaftan) kullanmışlardır.

1648 tarihli bir resim, Trencsén ve Liptó komitacılarının şefi Gáspár Illésházy'yi bu tür bir elbise ile ölüm yatağında yatarken göstermektedir.

Bu deri kaftan yalnızca Macaristan Milli Müzesi'nde bulunduğundan, kaftanın yapıldığı yeri belirlemek çok zordur.

Tek çare, aynı türden diğer sanat eserlerini incelemektir.

İstanbul'daki Topkapı Sarayı Müzesi'nde, canlı renklere sahip, işlemeli motiflerle süslenmiş, deriden yapılmış büyük bir sultan yorganı bulunmaktadır. İşlemelerin tipi ve yapılış şekli, Macaristan Milli Müzesi'nde bulunan eserin işlemelerine çok benzemektedir. XVI. yüzyıl eseri olan yorgan, İstanbul'daki saray atelyesinde imal edilmiştir. Bu atelye fazla miktarda ihtiyaca cevap verebilecek bir kapasiteye sahiptir. Büyük bir ihtimalle söz konusu kaftan da aynı atelyede imal edilmiş olup, Türk-Osmanlı ordularının yüksek dereceli kişilerinden birinin gardrobuna aittir.

Macaristan Milli Müzesi'nde, büyük bir özenle yapılmış, deriden başka eşyalar da bulunmaktadır: Bir çift kadın terliği ve maroken bir çanta. Bu açık kahverengi ve sivri uçlu terlikler (resim 11), dış yüzeylerine metal ipliklerle dikilmiş çiçek motifleri ile süslü bantları ve iç taraflarındaki çok güzel deri işlemleri ile dikkati çekmektedirler.

Diğer bir ilginç eser ise, kırmızı marokenden yapılmış çantadır (resim 12). Türkçe bir yazı ve gümüş telkâri ile işlenmiş üç adet gül bu çantanın süslemelerini oluşturmaktadır. Çanta, bir kordon aracılığı ile kapatılmaktadır. Buradan da çantanın, Türk egemenliği altında, çok değerli belgeler taşımak için kullanıldığı anlaşılmaktadır.

KUYUMCULUK

Kuyumculuk eserleri bakımından Milli Müze, düz ya da yarım küre biçiminde gümüşten yapılmış çok sayıda kupaya sahiptir. Bu kupalardan birçoğu İslamî motiflerle süslenmiştir. Bu kupaların büyük bir kısmı bağış ya da satın alma yoluyla elde edilmiştir. Bazıları ise pek de yasal olmayan arkeolojik kazılar sırasında bulunmuştur.

Tuhaf ve karmaşık desenleri bulunan söz konusu eşyalar, Ortaçağ sonu kuyumculuğunda önemli bir yer işgal etmektedirler.

Bu kupaların kullanım alanlarını incelemeden önce, eski İslam gelenekleri hakkında okuyuculara bazı bilgiler vermek istiyoruz. Selçuklu

başkenti Konya'da, meşhur Mevlevi tarikatı, bütün yıl boyunca, yağmur sularını büyük haznelerde toplamaktadır. İbadetler, henüz kutsallığını kaybetmemiş olan bu yağmur sularının üstünde yapılmaktadır. Su almak için kullanılan kupaya "nisan taşı" adı verilmektedir. Halkın inancına göre, bu su, koruyucu ve bereket verici bir güce sahiptir. Bu yağmur suyu ile sulanan tarlalar çok fazla mahsul vermektedir. Diğer kupalardan "şifa taşı" halkın gözünde sihirli güçlere sahiptir: Bu taşı kullananlar bütün kötülüklerden, hastalıklardan ve nazardan korunmaktadır.

Kiril harflerinde yazılar taşıyan birkaç vazodan, bu eşyaların Ortaçağ sonunda Balkanlarda dinî törenler sırasında kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bulgaristan Ortodoks kiliseleri, eskiden Kralların Günü'nde kullanılan aynı türden içki kupalarını muhafaza etmişlerdir. Bu kupaların birkaçında Meryem Ana tasvirleri yanında İslamî süslemeler bulunmaktadır. XVI. yüzyılın sonundan itibaren, Balkan Yarımadası büyük ölçüde doğu etkisine maruz kalmış ve bu etki hemen hemen bütün alanlarda kendisini göstermiştir. Günlük yaşamda kullanılan gümüş kupalardan birçoğu, ibadet için ayinlerde kullanılan kupalara çok benzemektedir. Bulgar koleksiyonları, eskiden düğün törenlerinde kullanılan, bitki ve hayvan motifleriyle süslenmiş gümüş kupalar bakımından son derece zengindir. Bulgar halk şarkılarında da "gümüş kaplamalı", "yaldızlı" ve "altın" kupalardan söz edilmektedir.

Türk sanatından alınan İslamî ve çiçek motifli süslemelere sahip kupaların yanında, diğer kupaların üzerinde aziz tasvirleri ya da kabartma hayvan figürleri ve eski Slav tasvirleri ya da tüm bu süslemelerin karışımından oluşan işlemler bulunmaktadır. Diğer taraftan, Türk tipi kupalar üzerinde geometrik şekilli çiçek motiflerini ayırtetmek hiç de kolay değildir. Yan yüzler üzerindeki geometrik desenler, daima İslamî işlemeli bir merkezi süsleme (omphalos) ile birlikte kullanılmaktadır. Bazen İslamî işlemeli yüzeyde kabartma hayvan figürü bulunan tek bir omphalos yer almaktadır. Bazı durumlarda, geometrik işlemeli ya da bitki figürü bulunan bir yüzeyin yanında, baş kısmı çıkıntılı ya da çok köşeli biçimde parlak bir çivi ile kupanın dibine tutturulan geometrik ya da dökme bitki süslemeli bir omphalos bulunmaktadır.

Bulgaristan Arkeoloji Müzesi'nde bulunan ve Osmanlı egemenliği dönemine ait gümüş kupalara çok benzeyen bir kupa aynı özelliklerden birçoğuna sahiptir.

Öncelikle, Türkler tarafından çok kullanılan İslamî motifli eşyalardan söz edeceğiz.

Milli Müze'deki nadir kupaların yuvarlak yüzlerinde devamlılık arzeden İslamî süslemeler bulunmaktadır. Bu kupalar genellikle, "rumi" denilen Selçuklu tipi motiflerle süslenmişlerdir. Bu grup eşyalar arasında, çiçekli süslemelerin merkezdeki süslemeyi ya da düz madalyonu çevrelediği, birçok bakımdan birbirine benzeyen üç vazo bulunmaktadır. Süslemeleri bakımından, 13 nolu resimdeki kupa ile 14 ve 15 nolu resimlerdeki kupalar arasında belirgin bir fark yoktur. Hepsinde de omphalos (merkezi süs) ortadadır ve sekiz yapraklı çiçek, dallı ve yapraklı çiçek motifleriyle çevrelenmiştir. Şişkin kısmın süslemesi merkezdeki madalyonun motiflerinin devamı gibi görünmektedir. Bu süsleme birinci kupada parlak bir bant ile ve ikinci kupada ise, bir tanesi kafes süslemeli çok geniş, diğeri bir dizi yay, kertik ve nokta ile bezenmiş çok dar olmak üzere iki adet şerit ile kesilmiştir. Kupa çeperinin dış yüzünde, tamir edilmiş izlenimini veren kalın çizgilerle kazılmış kiril harflerinde bir yazı bulunmaktadır (resim 15). Bir başka gümüş kupa üzerinde aynı türden süslemeler ve benzer İslamî motifler bulunmaktadır. Burada İslamî motifler devamlılık arzede ve ortada bulunan altı yapraklı çiçekten uzaklaşmaktadırlar. XVI. yüzyıl eseri olan eşya, bir Ortodoks kilisesinde kullanılmıştır. Aynı düzen biraz daha büyük bir biçimde, kare başlı bir çivi ile tutturulan dökme madalyona sahip ve bilinmeyen sitelerden gelen iki kupanın yüzlerinde de bulunmaktadır. Bulgaristan'da yapılan kazılarda, ortada bulunan altı yapraklı çiçek figüründen hareketle İslamî motiflerle süslenmiş düz madalyonlu gümüş bir kupa bulunmuştur. Tasın yüzlerinin dekorasyonu yelpaze biçiminde yapılmış olup, yüz ile merkezi süs arasındaki bir dizi kertikli ve değişik noktali yay ile süslenmiş kısım, 15 nolu resimdeki süslemelere benzemektedir. Bulgar ve Yugoslav eserlerinde, Ortodoks ayinlerinde kullanılan, İslamî motifli değerli eşyalara sık sık rastlanmaktadır.

Eger'de bulunan gümüş Türk maşrapasının (XVI. yüzyıl) yüzünde ve kapağındaki madalyonlarda da ortada bulunan altı yapraklı çiçekten hareketle yapılan bu çiçekli motifler görülmektedir.

Üçüncü benzer gümüş kupa (resim 16), yalnızca ortası veya omphalos (merkezi süs)'ü bakımından diğerlerinden ayrılmaktadır. Bu kupada, ortadaki altı yapraklı çiçek, dallarla diğer süslemelere bağlanmamıştır. Süsleme İslamî motiflerle değil de, parçalara ayrılan yarım palmye dallarıyla yapılmıştır. Bu kupada, diğer İslam eserlerindeki süslemelerde kullanılan üç dilimli motifler madalyonu çevrelemektedir. Kuşkusuz burada, madeni eşyalarda da görülen, Türk-Osmanlı eserlerinde kullanılan ballıbaba söz konusudur. Burada iki güzel mimari örneğinden söz etmek

istiyoruz: İstanbul'da bulunan, XVI. yüzyıl eseri Süleymaniye Camii'nin mihrap çatısı ve yine İstanbul'da bulunan Bayezit Camii'nin kapısının üstündeki ballıbaba. Kupanın kenarında bulunan "SUM FR. GEOR. WTISENY. 1537" ibaresi, bu kupanın György Martinuzzi'ye ait olduğunu kesin olarak kanıtlamamaktadır. Kupa, daha önceki tarihlerde yapılmış gibi görünmekle birlikte, daha sonra göreceğimiz gibi, bu tür eşyaların XVI. yüzyılın son çeyreğinden ve XVI. yüzyılın sonundan ve XVII. yüzyılın başından itibaren imal edilmesi kuvvetle muhtemeldir.

Bu kupadan çok az farklılık gösteren başka iki vazo daha vardır: Bunlardan birincisi (resim 18), yüzü ve orta madalyonu dal ve çiçek motifleriyle sade ve devamlı bir şekilde süslenmiş, orta süslemesi ise, dökme bir kuş figüründen meydana gelen gümüş bir kupadır. Diğeri ise XVII. yüzyılda yapılmış bir Türk eseridir (resim 17). Uzun bacaklı bir kuşu gösteren madalyon, sıkça işlenmiş İslamî motiflerin çevrelediği kupanın karn kısmına bağlanmıştır. Uzun bacaklı kuş motifine, XVII. yüzyıl Osmanlı sanatında sık sık rastlanmaktadır.

Bazen süsleme, düzenli bir şekilde yerleştirilmiş dikey yapraklardan meydana gelmektedir. 19 ve 21 nolu resimlerdeki gümüş tasın İslamî motifleri bundan böyle yerini ortada bulunan dört yapraklı bir çiçeğe bırakmaktadır. Aynı desen yüzeyde bulunan dikey yapraklar arasında da tekrarlanmaktadır. Zaten kupanın yüzlerindeki dikey alanları sınırlayan da bu sık damarlardır: Kupanın karnında (23 ve 24 nolu resimler) boş bırakılan alanlarla İslamî motiflerle süslü alanlar birbirini izlemektedir. Çeper boyunca çizgi halinde bir çift yay bulunmaktadır. Bitki motifleriyle süslenmiş ve merkez madalyonun ortasına çok kenarlı bir çivi ile tutturulmuş olan yaldızlı plaka da İslamî motiflerle işlenmiştir. Keresztúri puszta (Yugoslavya'nın Dunavska Banovina bölgesindeki Jaša Tomić) hazinesindeki vazolardan birinin süslemesi, bu kupanın (resim 20) süslemesine benzemektedir. Sarmal yaylarla birleştirilen alanlar sık sık görülmektedir. Ancak, süslü alanlarla boş bırakılan alanlar arasındaki sıralama da farklılık gösterebilmektedir. 22 nolu resimde görülen çok güzel süslemeli vazoda ya da 25 ve 26 nolu resimlerde görülen çok sade işlemeli vazoda olduğu gibi, orta kısım İslamî motiflerle süslenilmektedir. Keresztúri puszta hazinesindeki üç vazo bu sınıfa girmektedir (27 ve 29 nolu resimler). (Bir önceki resmin madalyonu, sekiz dallı bir gül figüründen oluşan ortadaki çiçeğin etrafında toplanan İslamî motiften meydana gelmektedir.) Kubin hazinesindeki kupa (resim 28) da bu sınıfa dahil edilebilir. İslamî motiflerle süslenmiş ve bir çivi ile tutturulmuş yaldızlı

madalyonu bulunan kupalar da görülmektedir (resim 30). Dar bir palmye bant bir diğer vazonun orta süsünü ve üst dudağını çevrelemektedir (31 ve 32 nolu resimler). Bir başka kupada (resim 33), sekiz yapraklı bir gül yarım küre şeklindeki madalyonu oluştururken, bir çivi ile tutturulan, yatar vaziyetteki geyik heykeli İslamî motifli madalyonu süslemektedir. Kolozsvár (Cluj) civarında yapılan kazılarda, benzer vazolar ortaya çıkarılmıştır. Bu kupalardan birinde dökme geyik süsü (resim 34), diğerinde ise hayvan figürüne benzeyen bir süs bulunmaktadır (resim 35). Eszék (Osijek) yakınındaki Karás nehri üzerindeki bir değirmen çukurunda, üzerinde hayvan desenleri bulunan, hasarlı bir vazo bulunmuştur (resim 36). (Bu nehir, Bezdán yakınlarında Tuna'ya dökülen, Baranya bölgesindeki Karasica nehri olabilir.)

Altı kenarlı damarları ve petekli işlemleri bulunan örnekte (resim 37), vazonun şişkin kısmının üstteki geniş bandı, noktalı üçgen yüzeyleri bölen iki dizi yarım yay ile süslenmiştir. Ortadaki madalyonun gülü, kendi aralarında oval biçimde bağlanmış altı dala sahiptir.

Keresztüri puszta hazinesindeki bir kupa (resim 39) hemen hemen aynı biçimde süslenmiş olmakla birlikte, orta süs üzerine kazınan ve üzerinde iki tavus kuşu bulunan ağaç ile bir farklılık yaratılmıştır. İslamî motifler işlenmiş bir madalyonu bulunan 38 nolu resimdeki kupa da aynı hazineye aittir. Kupanın yüzleri, bir sürü petekli işlemleri bulunan tek bir bant ile çevrilmiştir.

İki yüzyılın bu değerli eşyalarından önceki eserlerde, bu tür İslamî motifli ve petekli süslemelere sık sık rastlanmaktadır. Örnek olarak Granada'daki Elhamra sarayının "Aslanlı Avlusu"nda bulunan pavyonu gösterebiliriz.

Koleksiyonun gümüş kupalarından biri son derece sade bir biçimde süslenmiştir: Birbirini izleyen perdahlı ve pürtüklü alanlar, kenarları incilerle işlenmiş bantlarda kıvrımlı bir çizgi ile çevrelenmiştir (41 ve 42 nolu resimler). En belirgin özellik, merkez süsünü oluşturan altı dallı gül motiftir. Bu türden gül motifine yalnızca 40 nolu resimde görülen ve gotik stilde yapılmış iki gümüş maşrapa ile aynı zamanda bulunan Makó (Csongrád bölgesi) hazinesine ait kupanın madalyonu üzerinde ve 104 parça parada (resim 59) rastlanmaktadır. Bu parçaların en eskisi Polonyalı Albert (1492-1501)'in "poltoura"sı, en yenisi ise 1593'te Macaristan'da basılan, Rodolphe (1576-1608)'a ait paradır.

Güllerin üst yapraklarını yaylarla birbirine bağlama sanatı çok geçerlidir (37, 43 ve 44 nolu resimler). 43 nolu resimde görüldüğü gibi,

kupalar, kabartma çiçek taçları bakımından farklılık göstermektedirler. Burada madalyonun kordonlu süslemesi, az ya da çok büyüklükteki çift yaylı, yaldızlı bir kenar süsü ile tamamlanmıştır. Yüzler üzerinde dar ve perdahlı dikey çizgiler, kanatları açık, kabartma kartallarla süslenmiş çok geniş alanları birbirinden ayırmaktadır.

48 nolu resimde görülen kupanın ortasındaki aynı tip gül motifi, başı hareketli bir koç heykeli ile tamamlanmıştır.

Doğu kökenli olan bu gül motifine, XI. ve XII. yüzyılda Balkanlar'da, pişirilmiş topraktan imal edilen vazolarda ve XVI. yüzyıl ayaklı ve resimli Türk vazolarında da rastlanmaktadır. Elimizde, son on yılda yapılan kazılarda bulunan çok güzel birkaç örnek bulunmaktadır. 1961'de Kaposvár Şatosu'nun avlusunda bulunan sanatkârane yapılmış böyle bir vazonun iç ve dış yüzlerinde çok güzel bir gül motifi bulunmaktadır. Bir başka vazo, 1962 yılında, Visegrád dış şatosunda bulunmuştur.

Sekiz dallı bir başka tip gül motifi, yaprakları açık lale motifleriyle tamamlanmıştır. Yarım-palmye yapraklarından oluşan bir taç, 31 ve 32 nolu resimlerdeki kupanın merkez madalyonunu çevrelemektedir. Hemen hemen benzer bir süsleme, kupanın kenarında da bulunmaktadır. Açık yapraklı gül ve lale motifleri, Keresztúr hazinesine ait gümüş bir kupanın (resim 29) ve Kolozsvár (Cluj) yakınlarında bulunan bir başka kupanın (resim 35) madalyonunu süslemektedir.

Şimdi göreceğimiz vazo tipi, buraya kadar incelediğimiz vazoların stilinden ayrılmaktadır. Bununla birlikte, her iki tip vazo, Osmanlı egemenliği dönemindeki Balkan kuyumculuğunda benzer bir rol oynamışlardır. Bu vazolar arasında bulunan sayısız örnek, daha önce incelediğimiz grupta karşılaştığımız süsleme motiflerine sahip bulunmaktadır.

Milli Müze'de bulunan bazı gümüş vazoların üzerindeki eski Slav yazıları ve süslemelerin inceliği, bu vazoları çok ilginç kılmaktadır. Bu eski yazı, bizi, bu grup vazolar içinde kilisede kullanılan vazoları aramaya itmektedir; oysa biz, Bulgaristan Milli Müzesi'nde bulunan kupaların karakter bakımından bütünüyle farklı olmakla birlikte, tamamen aynı amaçla kullanıldıklarını biliyoruz.

Bu kupalardan birinde (45 ila 47 nolu resimler), yaprak süslü fon üzerinde bulunan denizkızı ve bir tür kartal başlı aslan deseni, her dilimli hanede görülmektedir. Kupanın kenarı ve çeşitli İslamî motifli merkez madalyonun tüm çevresi, üzerinde eski Slav dilinde yazılmış bir yazı bulunan kurdeleyle çevrilmiştir. Yazıda şöyle denmektedir: "Bu kupa, Selim

Han'ın hükümdarlığı sırasında, 7082 (= 1574) yılında, kuyumcu Ilianci tarafından yaptırılmıştır. Tanrı Majestelerini korusun." Madalyonun üzerinde ise şu yazı bulunmaktadır: "Tanrı O'nu insan soyu için yaratmıştır. Amin."

Bir diğer kupanın yaldızlı orta süsü üzerinde bir ejderha kazınmıştır (49 ila 51 nolu resimler). Yapraklı fon üzerine yırtıcı hayvanlarla savaşıyor bir gladyatör figürü, bir önceki kupada olduğu gibi, dilimli hanelere bölünmüş yüzler üstüne işlenmiştir.

Kupanın kenarında kısa bir yazı bulunmaktadır; "Bu kupa voyvoda tarafından rahip Jovan Knezević için satın alınmıştır." Bu yazıdan da kupanın dinsel törenlerde kullanıldığı açıkça anlaşılmaktadır. Aynı zamanda elimizde, sekiz dilim üzerine sekiz kuş figürünün işlendiği kabartmalı madeni bir kupa bulunmaktadır. Altı dallı bir gül motifinden oluşan orta süsü, yatar vaziyetteki bir koç heykelinden meydana gelmiştir (resim 48). Bu süsleme daha önce anlatılan 37 nolu resimdeki kupanın süslemesinin hemen hemen aynısıdır.

Şimdi göreceğimiz iki vazonun üzerinde ise doğrudan doğruya dini motifler ve aziz figürleri bulunmaktadır. Kısa bir yazı ile tanıtılan, oturur vaziyetteki aziz Jean, ilk vazonun tam ortasına yerleştirilmiştir (52 ila 54 nolu resimler). Vazonun yüzleri üzerine son derece güzel bir biçimde işlenmiş dallar, yapraklar ve çiçekler kıvrılıp bükülerek altı azizin büstlerini çevrelemektedir. Kenar boyunca kazılan eski Slavca yazıda şöyle denmektedir. "7100 (= 1592) yılında yapılan bu kupa, Tanrı'nın, Meryem Ana'nın ve tüm azizlerin şerefine içmek için satın alınmıştır. Amin." Keskin desenli ve kabartmalı ikinci madeni kupa (55 ve 56 nolu resimler), ilkinden oldukça farklıdır. Bu kupada altı aziz büstü, başında geniş bir türban, elinde kalkan ve mızrağı ile at üzerinde ejderhayı öldüren aziz Georges'in orta madalyon üzerindeki figürünü çevrelemektedir. Bulgaristan Arkeoloji Müzesi, bu tür kupalar bakımından çok zengindir. Bunların içinde, yazılı bir tek vazo vardır: Altı dilim üzerinde altı uzun bacaklı kuş bulunan kabartmalı bir kupa. İlk yapıldığında bu kupanın dökme bir madalyonu bulunduğu anlaşılmaktadır. Yine eski Slav dilinde yazılmış yazıda şöyle denmektedir: "Selim Han çağında, Tanrı'nın, Meryem Ana'nın ve Saint-Théodore Kilisesi'nin şerefine içmek için (yapılmıştır), amin. 707 ...". Son rakam okunmadığı için kupanın imal tarihinin 7074 ile 7079 yani, 1566 ile 1571 yılları arasında olması gerekmektedir.

Sofya'daki diğer kupaların üzerinde, çok değişik biçimde resimlenmiş, dilimli hanelerde ya da daireler içindeki kabartma hayvan motiflerine çok

sık rastlanmaktadır. Bu kupaların merkez süsü olarak, bazen oymalı İslamî motifler, bazen İslamî ya da bitki motifli fon üzerine bir hayvan deseni, bazen de aynı kabartma tekniği ile, aynı fon üzerine bir aziz figürü kullanılmaktadır.

İki dökme madalyon bu kategoriye dahildir: Birincisi bir çivi ile tutturulmuş ve bitki motifleriyle süslenmiş, konveks şeklindedir. Diğeri düz olup, üzerinde dört güvercin bulunmaktadır. Bir diğer kupada, altı dallı gül motifinden oluşan orta madalyon üzerine yatar vaziyette bir koç figürü kazınmıştır. Elimizde, orta süsü kabartma parçalı bir örnek bulunmaktadır. Bu örneğin ortasındaki delik, başlangıçta burada bir hayvan heykeli bulunduğunu göstermektedir.

Yine Bulgaristan Müzesi'nin aynı koleksiyonunda, başka iki gümüş kupa dikkatimizi çekmektedir. Kupaların yüzlerindeki dilimli alanda, oniki havarinin yüzleri kabartma olarak işlenmiştir. Hafifçe süslenmiş madalyonlardan birinde İsa, diğerinde ise uzun bir çivi ile tutturulmuş dökme bir güvercin heykelciği bulunmaktadır.

Bir başka gümüş kupada ise, sade bir dikey damar ile kendi aralarında bölünen, kusursuz bir biçimde parlatılmış, dilimlere ayrılmış ve yaylarla süslenmiş dar alanlar bulunmaktadır. Yaylar arasındaki yüzey, noktalarla süslenmiştir. İnciler ve çiçekler, muhtemelen de lalelerden meydana gelen bir taç, altı dallı bir gülden oluşan orta süsünü çevrelemektedir.

Macaristan Milli Müzesi koleksiyonunda bulunan, süslemesiz ya da çok basit süslemeleri olan gümüş veya bronz kupalardan da söz etmek istiyoruz. İlginç biçimleri ve tamamen orijinal madalyonları bakımından bu kupalar incelemeye değerdir.

Bu kupalardan biri, yassı piramit bir gövde şeklinde olup, parlak gümüşten yapılmıştır. Orta süsü büyük ve hafifçe bombelidir.

Bir başka gümüş kupa (resim 57), son derece uyumlu ölçüleri bakımından dikkati çekmektedir. Orta süsü yassı bir yarımküre şeklindedir. 57 nolu resimde, üst kenarına ince bir oluk kazınmış parlak ve yassı bir gümüş kupa görülmektedir. Orta süsü çok tuhaf olduğu kadar çok da ilginçtir: Oniki benzer dilim, bir damar ile süslenmiş çok ilginç bir merkezi disk çevrelemektedir. Bu biçimde düzenleme, oniki yapraklı bir çiçeği andırmaktadır. Bu eşya, Friesach'ın sekiz gümüş dinarı ile birlikte 1867 yılında, Vas bölgesindeki Hegyhátkisbér'de bulunmuştur.

Bronz kupalardan biri çok büyüktür. Hafifçe çıkıntılı bir damar, kupanın tümünde olduğu gibi, yarımküre biçimindeki orta süsün

madalyonunu çevrelemektedir. Bu kupa, madalyonlu vazoların en ilginç örneğidir.

58 nolu resimde görülen ince kaytanlı ikinci kupa, çok az rastlanan bir biçimde yapılmıştır. İç ve dış yüzlerinde, gümüşten eski bir plakanın izleri görülebilmektedir. İnce bir çizik, yarımküre biçimindeki küçük orta madalyonun değerini ortaya koymaktadır.

Macaristan Milli Müzesi'ndeki bilinmeyen kentlerden gelen gümüş kupaların tarihinin saptanması konusunda çok sınırlı bilgilere sahip bulunmaktayız. Tarih bakımından bize ilk önemli bilgiyi veren 36 nolu resimdeki kupadır. Bu kupa, Matrakçı Nasuh'un 1543 yılındaki askeri seferi anlatan Süleymanname adlı günlüğünde belirtilen Karás ırmağı yakınlarında bulunmuştur. Eserin minyatürlerinden birinde bulunan yazıya göre bu ırmağın köprüsü, bugün Yugoslavya'da bulunan Osijek kentinin yakınlarında yer almaktadır. Bu durumda kupa, Kanuni Sultan Süleyman'ın 1543 seferi sırasında Macaristan'da yapılmış olmalıdır.

Keresztúri puszta hazinesi (resim 60) sırlarını saklamaktadır. Hazinenin toprak altına gömülmesinin nedenleri hâlâ bilinmemektedir. Bu konu ile ilgili olarak şu varsayım ileri sürülmektedir: 1552'de Türkler Temeşvár (Timișoara)'ı işgal etmişlerdir. Keresztúr ovası (puszta) Temeşvar ile Nagybecskerek (Zrenjanin, Yugoslavya) arasında bulunmaktadır. Bu durumda, Türklerden kaçan kupaların sahibinin hazinesini toprağa gömmüş olma ihtimali çok fazladır.

Temeşvar ve Nagybecskerek'in çok renki kitap süsleri XVI. yüzyıl Arap tarihçi Abu-Turab al-Hasani'nin 1558'de İstanbul'da tamamladığı "Fütübat-i camile" adlı eserini süslemektedir. Bu tarihçi aynı zamanda, Sultan Süleyman'ın 1552 seferini de anlatmıştır. Yine 1552 seferini konu alan ve 1558'de yazılan "Süleymanname" adlı eserin yazarı tarihçi Ali bin Amir Bayk Şirvanî eserini, yukarıda belirtilen minyatür ile, sanatsal değer bakımından yarışacak nitelikte bir Temeşvar minyatürü ile süslemiştir.

Keresztúri puszta hazinesinin biraz daha değişik stildeki eşyaları, noktalı tavus kuşları işlenmiş kupanın (resim 39) stilistik analizi ve birbirlerine uygunluklarının incelenmesi sonucunda, büyük bir ihtimalle XVI. yüzyılın ilk yarısında yapılmışlardır.

Kubin gümüş kupası (resim 28) da kuşkusuz 1552 yılındaki Türk seferinden kalmadır.

Mako hazinesinde bulunan en yeni para 1593 tarihlidir. 1596 yılında Mako şehri Türk ve Tatar gruplar tarafından işgal edilmiştir. Aslında şehir,

1552 yılından beri Türkler'in elinde bulunmaktadır. Buradan da, saklı hazinenin sahibinin, XVI. yüzyılın ikinci yarısında, gotik stildeki madeni maşrapalar dışında (bu maşrapaların 59 nolu resimdeki kupa ile ilgisi bulunmamaktadır), doğu tarzındaki değerli bir eşyaya sahip olduğu sonucu çıkmaktadır. Eşyanın o bölgede yapılmış olması kesinlikle söz konusu değildir.

XV. yüzyılda Türk-Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti İstanbul'da imal edilen Türk kuyumculuk eserleri, Türkler tarafından değil de başka sanatçılar, özellikle Hristiyan ve İranlı sanatçılar tarafından yapılmıştır. Osmanlı halkının çeşitli uluslardan meydana gelmesi, kuyumculuk sanatının değişik şekillerden ve süsleme tarzlarından yararlanmasını sağlayarak önemli ölçüde zenginleşmesine yol açmıştır. Sonuç olarak, çeşitli uluslar arasındaki bu verimli ilişkiler -ilişkilerin sürekli olması- Osmanlı egemenliğinin ilk yüzyıllarından başlayarak, Türk, Yunan, Bulgar ve güney Slav kuyumculuğunun gelişmesini sağlamıştır.

Daha sonraki kaynaklarda, Transilvanya ile Türkiye arasında direkt ilişkilerin kurulduğu belirtilmektedir. Transilvanya prensi, I. Georges Rákóczi, İstanbul'lu bir kuyumcuyu Gyulafehérvár (Alba Iulia)ı sarayına çağırmıştır.

Osmanlı egemenliği altında Balkanlar'da imal edilen değerli eşyalar Buda'ya kadar ulaşmıştır. Yazılı kaynaklarda, egemenliğin sonuna doğru sanatlarını öğrendikleri Üsküp (Skopje), Pozega ya da Belgrad'da doğmuş kuyumcuların isimlerine rastlanmaktadır. Azat edildikten sonra bu kuyumcular, kuyumcu ustası olarak çalışmak üzere Buda'ya gelmişlerdir.

Milletlerin birarada yaşamaları ve kuyumculuk alanında Türk ve Balkan etkilerinin birbirlerine karışması nedeni ile, sergilenen eşyalar arasında bir tek orijinal Türk esere rastlamak bile mümkün değildir. Değişik türden kupaların incelenmesi sonucunda, bu kupaların ne yaşlarının, ne kullanım amaçlarının ne de orijinlerinin saptanması mümkün olamamıştır. Kupaların hangi çağda ve ne amaçla yapıldığını belirlemek için, üzerlerine, yapımcıları tarafından kazanmış yazılardan yola çıkmak gerekmektedir. Macaristan Milli Müzesi'nde muhafaza edilen bu tür yazılı üç kupa, kuşkusuz dinî törenlerde kullanılmışlardır.

İlk yazı (45 ila 47 nolu resimler) 1574 tarihlidir. Yazıda belirtilen hükümdar, Muhteşem Süleyman'dan sonra tahta geçen ve 1566 ile 1574 yılları arasında hükümdarlık yapan II. Selim'den başkası olamaz. İkinci yazıda (52 ila 54 nolu resimler) bulunan 1592 tarihinden, yazının, III. Murat (1574-1595) devrinde yazıldığı anlaşılmaktadır. Üçüncü yazıda (49

ila 51 nolu resimler) hiçbir tarih bulunmamakla birlikte, metinden, eşyanın tamamen dinî amaçla imal edildiği açıkça anlaşılmaktadır. Stiline göre bu kupa XVI. yüzyıl eseridir.

Kullanım amaçlarını daha iyi anlamak için, Sofya Arkeoloji Müzesi'nde bulunan üç kupadan söz etmek istiyoruz. Çok güzel bir biçimde yapılmış olan bu kupalar petekli motiflerle süslenmiş olup, içlerinden birinde kabartma kuş figürleri bulunmaktadır.

Bu kupalardan ikisi muhtemelen II. Selim devrine aittir; üzerlerindeki petekli süslemelere göre, bu kupaların Sofya'lı bir usta tarafından ve 1578 yılında, III. Murat devrinde yapılmış olduğu sanılmaktadır.

Gerek Macaristan Milli Müzesi'nde gerekse Bulgaristan Arkeoloji Müzesi'nde bulunan ve II. Selim devrinde yapılan tüm kupalarda sultanın adını belirten bir yazı bulunurken, aynı müzelerde muhafaza edilen ve III. Murat devrinde imal edilen kupalarda padişahın adı belirtilmemektedir. Bu tamamen bir tesadüf eseridir.

XVI. yüzyılda, sultanların gençliklerinde bir sanat öğrenmeleri gelenek haline gelmiştir. Böylelikle, I. Selim (1512-1520) ve oğlu Muhteşem Süleyman (1520-1566) kuyumculuğu seçmişlerdir. Her ikisi de önemli ölçüde siparişler vererek kuyumcuları ödüllendirmişlerdir. Süleyman'ın oğlu II. Selim (1566-1574) de bu geleneği sürdürmüştür. Onun saltanatu sırasında, yönetimi altına aldığı topraklardaki kuyumculuk sanatı doruk noktasına ulaşmış ve II. Selim bu konuda her türlü desteği sağlamıştır. Kuyumcular, yaptıkları eşyalar üzerine onun adını kazıyarak, sultana karşı saygılarını ve minnetlerini ifade etmişlerdir. III. Murat, kendisinden önceki padişah kadar bu sanat dalına ilgi ve yardım göstermediğinden, kuyumcular artık onu koruyucuları olarak görmemişler ve adını yaptıkları eserlere kazımamışlardır.

Bu kupalar hemen hemen tüm XVI. yüzyılı kapsamakta, hatta XVII. yüzyılın başına kadar uzanmaktadırlar. Daha sonra XVII. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu gerileme devrine girmiş, ekonomik koşulların ağırlaşması ve kuyumculuk piyasasını canlandıran siparişlerin ortadan kalkması karşısında, bu sanat önemini kaybetmeye başlamıştır. Bu durum, imparatorluğun başkentinden çok, eyaletlerdeki topraklarda daha çabuk ve daha derin bir biçimde hissedilmiştir.

Burada, Macaristan Milli Müzesi'nde muhafaza edilen çok önemli üç parçadan söz etmek istiyoruz.

İlk olarak gümüş bir yazı takımından başlayacağız. Son derece güzel işçiliği ve dökümden son derece uyumlu süslemesi ile bu takım, uluslararası planda çok önemli bir yer işgal etmektedir.

Şiş karınlı, kapaklı bir mürekkep hokkası, yuvarlak kenarlı, yassı ve dikdörtgen şeklinde bir kalemlige lehimlenmiştir. Bu kenarlardan hokkaya en yakın olanı, bir menteşe ile açılmakta ve asılı bir halka görünümü vermektedir (63 ila 65 nolu resimler). Hokka ve kalemlığın üzerinde IV. Mehmet (1648-1687)'in tuğrası bulunmaktadır (resim 64). Kalem takımının üzerine vurulan ayar damgası yalnızca eşyanın gümüşten yapıldığını belirtmekle kalmamakta aynı zamanda bunun o çağda önemli bir sanat eseri olduğunu da göstermektedir. Kalemlığın arkasında, Arap harfleriyle yazılmış olan kuyumcu damgası bulunmaktadır: "Mehmet tarafından imal edilmiştir". Kalem takımının cinsi, sahibinin sosyal seviyesini göstermektedir: Gümüş kalem takımı çok önemli kişiler, bronz kalem takımı ise daha alt seviyedeki kişiler tarafından kullanılmaktadır. Kalem takımı, tarihçiler, defterleri tutan kâtipler, gümrük ve hesap kayıtlarını tutanlar tarafından da kullanılmaktadır.

61 ve 62 nolu resimlerde görülen silindir biçiminde emaye kaideli iki kupanın kenarına çember geçirilmiştir. Kupaların yüzleri ise sedef kakmalı bir plaka ile kaplanmıştır. Tepsi ve ayaklı kupa, İslam süsleme sanatının en çok uygulandığı mutfak eşyalarının başında gelmektedir. Az ya da çok ihtimamla yapılmış vazolar, bronz ya da bakırdan imal edilmişlerdir. Halk tarafından kullanılmak üzere, madeni yüzeyleri andıran, çeşitli renklerde vernik ile parlatılmış pişirilmiş topraktan vazolar da imal edilmiştir. Özel bir biçimde imal edilmiş vazolar arasında, özel biçimde parlatılmış bir madenden yapıldığı izlenimini yaratan sedefli iki kupa gösterilebilir.

Macaristan Milli Müzesi'ndeki bakır eşyalar, genel olarak, süslemesiz, günlük hayatta kullanılan kaplardan oluşmaktadır. Bu eşyalar arasında, birbirlerinin hemen hemen benzeri olan gravürlü ve ağızlı iki ibrik dikkati çekmektedir.

Bu ibriklerden biri (resim 69), diğerinden (resim 14) biraz daha yüksektir. Bitkisel ve geometrik süsleme motifleriyle tamamen kaplı silindirik gövde üzerinde, iki düz, yuvarlak alan karşı karşıyadır: Yüzleri süsleyen tüm dekorasyonun ortasındaki iki madalyon tamamen boş bırakılmıştır. Noktalı çerçeve kıvrımlı dallarla tamamlanmıştır. Altı bukledi bir kurdelaş olan buket, çerçevenin üzerinden geçmektedir (resim 70). Her bukleden stilize bir sümbül uzanmaktadır. Şeritli bir desen, ibriğin ağzına kadar, dar boynu izlemektedir. Çizgiler kazanmış kulp ise, kenarları tırtıklı

iki yaprak ile ibriğin ağzına ve büyük bir kafesli gül ile de ibriğin altına tutturulmuştur.

Şimdi anlatacağımız eser ise, çok kibar bir biçimde yapılmış küçük bir kupadır. Kupanın yüzünde üç kez tekrar edilen yuvarlak bir motif, dallı ve yapraklı çiçeklerden oluşan yarım daire şeklindeki bir taç ile çevrilmiştir (resim 71). Fonun orta süsü, altı dalı bulunan, yıldız biçiminde parlak bir güldür.

Aynı türden bir minyatürün de yer aldığı, Matrakçı Nasuh'un günlüğünde belirtilen Neszmély şehrindeki bir bağda bulunan bu kupa, büyük bir ihtimalle, 1543 seferi sırasında Macaristan'a gelmiştir. zira Neszmély şehri uzun süre Türklerin idaresi altında kalmıştır.

Çan şeklindeki ayaklı şamdan (72 ve 73 nolu resimler), Türk-Osmanlı bakır işçiliğinin en karakteristik örneklerinden biridir. Orta kısımda bir yağ damlalığı bulunmaktadır. Parmaklıkları gövde, bir lalenin stilize çeneğini andıran ağız ile son bulmaktadır. Bu kibar form, muhtemelen Rönesans sanatının etkisi altında kalan Türk süsleme sanatında yaygın olarak kullanılmıştır.

ÇÖMLEKÇİLİK

En çok kullanılan ve dolayısıyla en çok bulunan eşyalar, pişirilmiş topraktan yapılan vazolardır. Macaristan Milli Müzesi'nin koleksiyonunda bulunan en karakteristik eşyalar bu bölümde anlatılacaktır.

Geniş ağzının kenarları tırtıklı olan ayaklı kupa, Buda şehrinde, Fö sokağında açılan kazı alanında bulunmuştur. Kupanın yeşil renkli iç tarafı verniklenmiştir (resim 66). Basit bir biçimde yapılan bu kap, muhtemelen ev işlerinde kullanılmıştır. Vernikleme amacı, yağlı maddelerin kabın içine sızmasını önlemektir.

Bu tip mutfak kapları, Osmanlı Türkleri'nde yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu tür kapların İslam dünyasında ortaya çıkması oldukça eski zamanlara rastlamaktadır. Osmanlı egemenliği altındaki Macar topraklarında bu kaplardan binlercesi bulunmuştur. Balkanlar'da ise bu kaplar, günümüzde bile kullanılmaktadır. Seramikten yapılmış tepsiler ve ayaklı kupalar, kuşkusuz bakırdan ve bronzdan yapılmış benzerlerine nazaran çok daha ucuzdur. Parlak vernik, bu kaplara madenden yapılmış havası vermektedir.

Bir diğer tür seramik Türk vazosu, tütsülenmiş kara testidir.

XIX. yüzyılın sonunda, Buda Krallık Sarayı'nın bugünkü yerinde yapılan kazılarda, iç yüzü siyah ve verniklenmiş olan gri bir testi

bulunmuştur (resim 68). Son derece kibar bir görünüme sahip olan gövde, dalgalı bir kurdela ile süslenmiş yassı bir küre biçimindedir. Kenarları tırtıklı ve dikey çizgilerle süslenmiş bu kurdela tüm gövdeyi dolamaktadır.

Basit ve ucuz bir yöntemle imal edilen ve bir kez pişirilmiş olan testi daha sonra fırına verilmiştir. Ağız kapalı bir fırında saman ve yaş odun dumanına tutulan vazoların gözenekleri odun kömürü ile dolmaktadır.

Bu imalat şekli, uzun süre Osmanlı egemenliği altında kalan bütün Balkan ülkelerinde yaygın olarak kullanılmıştır. Aşağı Tuna ülkelerinde, dumanlama yoluyla yapılan çömlekçilik bugün bile büyük ölçüde kullanılmaktadır. Kuşkusuz Balkanlar'dan gelme bir teknik ile metal parlaklığı verilen gri testiler, Mohaç (Macaristan)'taki çömlekçilerden kolayca satın alınabilmektedir. Aynı teknik, aynı zamanda dumanlanmış, parlak ve süslemeli siyah mutfak eşyası da imal edilen Büyük Macar Ovası'nın bazı bölgelerinde (Szentes, Mezötúr ve dolayları) faaliyet gösteren çömlek ustaları tarafından da kullanılmaktadır.

Şimdi anlatacağımız iki tabak, seramikten yapılmış ve verniklenmiş olup, Párkány (Stúrovo, Çekoslovakya)'de, eski bir kalenin yerinde bulunmuştur. Tabaklardan birinin iç tarafı parlak, diğerinki ise koyu renktedir. Bu tabakların yanında, küre şeklinde gövdeleri olan, bakırdan kazanlar da bulunmuştur. Geniş ağızlı bu kaplar, hemen hemen silindir biçimindedir. Bu kazanlar, dipten başlayarak hafifçe daralmaktadır. Bu kapların, düz şerit halinde kısa ve dar, sıkıca bükülmüş kulpları bulunmaktadır.

Bu anlatım kuşkusuz yeterli değildir. Bir tek müzenin koleksiyonu, Macaristan'daki İslam sanat eserlerinin hepsi ve bütün Türk eserleri için bir ölçü olamaz. Bu tür bir girişimi başarıya ulaştırabilmek için, Macaristan'daki çeşitli müzelerde muhafaza edilen bütün Türk eserlerini sunmak gerekir.

Bununla birlikte, bu sanat eserlerinin tanımlamalarının, Osmanlı egemenliği altındaki Macaristan'da ortaya çıkan süsleme sanatına ilişkin bir fikir verebileceği ümidindeyiz.

KAYNAKÇA

- ARSEVEN, C.E.: *Türk Süsleme Sanatları*. İstanbul
- ARSEVEN, C.E.: *Başlangıcından Günümüze Kadar Türk Sanatı*. İstanbul, 1939
- BÁRÁNY-OBERSCHALL, MAGDA.: "Osmanlı Dönemi Buda Süsleme Sanatı." *Budapeşte Tarihi III: Osmanlı Döneminde Budapeşte*. Budapeşte, 1944, 354-381.
- FEHÉR, GÉZA: "Macaristan Milli Müzesi'ndeki Türk Çadırı". *Folia Archaeologica* 13 (1961), 213-223.
- FEHÉR, GÉZA: "Macaristan Milli Müzesindeki Türk Bakır Kâseleri" *Folia Archeologica* 14 (1962), 153-167.
- FEHÉR, GÉZA: "Macaristan Milli Müzesi'nde Muhafaza Edilen, Çıkarıldığı Yer Bilinen, Türk Dönemine Ait Gümüş Kâseler." *Folia Archaeologica* 15 (1963), 87-105.
- FEHÉR, GÉZA: "Pecs'teki Janus Pannonius Müzesi'nde Bulunan, Osmanlı Egemenliği'ne Ait Cepkenler". *A. Janus Pannonius Muzeum Evkönyve* 1959. Pecs, 1960, 103-150.
- FEHÉR, GÉZA: "Macaristan Milli Müzesi'nde Muhafaza Edilen, Osmanlı Egemenliği Dönemine Ait Gümüş Kupalar." *Folia Archaeologica* 17 (1965), 169-199.
- FEKETE, LAJOS: *Türk Döneminde Budapeşte. Budapeşte Tarihi III*. Budapeşte, 1944.
- GÁRADY, SÁNDOR: "Türk Dönemi Buda Çömlekçiliği". *Budapeşte Tarihi III: Türk Döneminde Budapeşte*. Budapeşte, 1944, 382-401.
- GENTHON, ISTVÁN: "Türk Sanat Eserleri". *Budapeşte Tarihi III: Türk Döneminde Budapeşte*. Budapeşte, 1944, 315-353.
- GLÜCK, H.-DIETZ, E.: *İslam Sanatı*. Berlin, 1925.
- GRABAR, A.: *Balkan Sanatında Doğu Etkileri Üzerine Araştırmalar*. Oxford, 1928.
- GRUBE, E.: *İslam Dünyası*. (Dünya Sanatının Hazinesi 7).
- HORVÁTH, HENRIK: "Osmanlı Egemenliği ve Sanat Tarihinde Serbestiyet". *Budapeşte'nin Geçmişine İlişkin İncelemeler V* (1936), 198-219.

- HÖLLRIGL, JÓZSEF: "XVI ve XVII. yüzyıllarda Macar ve Türk Kostümleri". *Macar Uygarlık Tarihi* III. Budapeşte, Tarihsiz, 357-385.
- KARÁCSON, IMRE: *Rákóczi Bağımsızlık Savaşı Göçmenlerine İlişkin Türk Belgeleri*. Budapeşte, 1911.
- KÜHNEL, E.: *İslam Kuyumculuk Sanatı*. Berlin, 1925.
- KÜHNEL, E.: *İslam Sanatı*. Stuttgart, 1962.
- KÜHNEL, E.: *İslam Sanatı ve Mimarisi*. Londra, 1966.
- MIGEON, G.: *İslam Sanatı*. Baden-Baden, 1965.
- PALOTAY, GERTRUD: *Macar Süsleme Sanatında Türk-Osmanlı Etkileri*. Budapeşte, 1940. (İnsanlık Tarihi Kütüphanesi VI).
- PULSZKY, KÁROLY ve RADISICS, JÓZSEF: *Kuyumculuğu Anma Sergisinde, Kuyumculuk Sanatının Başyapıtları*. Budapeşte, tarihsiz.
- RADVÁNSZKY, BÉLA: *XVI. ve XVII. yüzyıllarda, Macaristan'da Aile Hayatı*. Budapeşte, 1879.
- RICE, D.T.: *İslam Sanatı*. Londra, 1965.
- SUPKA, GÉZA: "Ortaçağın Sonunda Motiflerin Çoğalması". *Archaeologiai Ertesitö* 34 (1914), 1-19; 89-110; 184-203.
- SZEKFÜ, GYULA: "Süsleme Sanatının Gelişmesi". *Macaristan Tarihi* III. 207-210. Budapeşte, 1935.
- SZENDREI, JÁNOS: *Millenaire Sergisindeki Macar Askeri Tarihi Eserleri*. Budapeşte, 1896.
- TAKÁTS, SÁNDOR: *Türk Dönemi Desenleri I-III*. Budapeşte, 1915-17.
- TOPKAPI SARAYI MÜZESİ YÖNETİCİLERİNDEN OLUŞAN ÇALIŞMA GRUBU.: *Türk El Sanatları*. İstanbul, 1969.
- UZUNÇARŞILI, İ.H.: *Osmanlı Devletinin Saray Teşkilatı*. Ankara, 1945.

RENKLİ RESİMLERİN LİSTESİ

I BİR VEZİRİN GÖRKEMLİ ÇADIRI

Kumaş. Kırmızı renkteki dış kısım, çok renkli zengin işlemlerle süslenmiştir. Çadırın çatısında ve yan taraflarında, çok dilimli yaylarla bağlanmış işlemeli on iki kolon bulunmaktadır. Çiçek motifli bir alan, kolonlar arasındaki boşluğu doldurmaktadır. Süslemelerin büyük bir kısmı, gül, lale gibi, stilize edilmiş tabii çiçeklerden oluşmaktadır.

Çadır, XVII. yüzyılın ikinci yarısından kalmıştır. Uzunluğu yaklaşık 600 cm, genişliği ise yaklaşık 400 cm. kadardır. Envanter no: 1927.54.

II BİR VEZİRİN GÖRKEMLİ ÇADIRI (Ayrıntıları)

Çiçekli kolonlar arasında madalyon bulunmaktadır.

III KAFTAN

Deriden yapılmıştır. Aşağıya doğru uzanan birçok parçası vardır. Bele kadar dikilmiş, daha sonra parçalı eteklere ayrılmıştır. İşlemeli motiflerle süslenmiş ön kısım yan etekler üzerine genişlemesine katlanmıştır. Kenarları, sekiz tane çok kısa ve sekiz tane çok uzun madalyon üzerinde toplanmış desenlerle süslenmiştir. Eteklerin her köşesinde, ortadaki bir çiçeğin çevresinde toplanmış büyük ve zengin bir çiçek kompozisyonu bulunmaktadır.

XV-XVI. yüzyıl. Borostyanko (Bernstein).

İşlemeli yan eteğin ön kenarı 115 cm. uzunluğundadır. Arka kısmın uzunluğu ise 125 cm.'dir. Envanter no: 69.80.C.

IV KAFTAN (Ayrıntılı)

Altın iplik ile işlenmiş yaka süslemesi.

V KAFTAN (Ayrıntılı)

Eteğin ucundaki büyük madalyon.

VI KAFTAN (Ayrıntılı)

Ortadaki bir çiçeğin çevresine yerleştirilmiş işlemeli çiçek kompozisyonu.

SİYAH-BEYAZ RESİMLERİN LİSTESİ

- 1 BİR VEZİRİN GÖRKEMLİ ÇADIRI
Bugünkü haliyle çadırın içi.
Envanter no: 1927.54.
- 2 DERİ KAFTAN (III Nolu Resmin Ayrıntısı)
Yandan görünüş.
Envanter no: 69.80.C.
- 3 DERİ KAFTAN (III Nolu Resmin Ayrıntısı)
Arka kısım.
- 4 DERİ KAFTAN (III Nolu Resmin Ayrıntısı)
Yaka süslemesi.
- 5 DERİ KAFTAN (III Nolu Resmin Ayrıntısı)
Eteğin ucundaki küçük madalyon.
- 6 DERİ KAFTAN (III Nolu Resmin Ayrıntısı)
Eteğin kenarındaki büyük madalyon.
- 7 İLA 10 DERİ KAFTAN (III Nolu Resmin Ayrıntısı)
Ortadaki bir çiçeğin çevresinde bulunan işlemeli büyük süs.
- 11 BİR ÇİFT TERLİK
Deriden yapılmış. Dış kısmı, gümüş işlemeli dalları olan çiçek motifleriyle süslenmiş; iç kısmı ise, yaldızlı fon üzerine parçalara ayrılmış marokenden kafesli süslemelerle kaplanmıştır.
XVII. yüzyıl eseridir.
Uzunluğu 22 cm., genişliği ise 8,5 cm.'dir. Envanter no: 1871.260.
- 12 ÇANTA
Kırmızı marokenden yapılmıştır. Gümüş nakışlı üç gül yan taraflarını ve yine gümüş nakışlı Arapça bir yazı kapağını süslemektedir.
XVII. yüzyıl eseridir.
Uzunluğu 28 cm., genişliği ise 15 cm.'dir. Envanter no: 1912.60.

- 13 KUPA (Ayrıntıları)
Orta süsü devamlı İslamî motiflerle süslenmiştir.
XVI. yüzyıl eseridir.
Çapı 13,5 cm., yüksekliği ise 3 cm.'dir. Envanter no: 1891.56.7.
- 14 KUPA (13 Nolu Resmin Ayrıntısı)
İslamî motifli, çekiçlenerek gümüşten yapılmıştır.
- 15 KUPA
İslamî motifli, çekiçlenerek gümüşten yapılmıştır.
XVI. yüzyıl eseridir.
Çapı 11,9 cm., yüksekliği ise 3 cm.'dir. Envanter no: App. Jank. 178.
- 16 KUPA
İslamî motifli, çekiçlenerek gümüşten yapılmıştır: Kupanın kenarındaki kabartma yazı, Kardinal György Martinuzzi Utiešeníc şerefine yazılmıştır.
XVI. yüzyıl eseridir.
Çapı 12,3 cm., yüksekliği ise 2,9 cm.'dir. Envanter no: App. Jank. 179.
- 17 KUPA
Çekiçlenmiş gümüşten yapılmıştır. Yüzler üzerine bitki ve geometrik süslemeler kazınmıştır. Orta madalyon üzerinde uzun bacaklı bir kuş figürü bulunmaktadır.
XVII. yüzyıl eseridir.
Çapı 12,2 cm., yüksekliği ise 3,3 cm.'dir. Envanter no: 55.446.C.
- 18 KUPA
Çekiçlenerek gümüşten yapılmıştır. Alt kısımdaki ayağın çevresinde, yivli fon üzerinde birbirlerine bağlanmış, daire şeklinde çiçekler bulunmaktadır. Dökme madenden yapılmış ve hareket eden oldukça büyük bir kuş heykeli orta madalyon üzerine tutturulmuştur.
XVI. yüzyıl eseridir.
Çapı 9,8 cm., yüksekliği ise 2,6 cm.'dir. Ayak çapı 4,7 cm.'dir. Envanter no: 1879.128.1.
- 19 KUPA
Çekiçlenerek gümüşten yapılmıştır. Yapraklı süslemeler arasında İslamî motifler bulunmaktadır.

XVI. yüzyıl eseridir.

Çapı 12,7 cm., yüksekliği ise 3,4 cm.'dir. Envanter no: 1908.52.1.

20 KUPA

Gümüşten çekiçlenerek yapılmıştır. Orta madalyon üzerinde dallı ve İslamî motifler, kabartma kuş figürleri bulunmaktadır.

Keresztúri puszta (Jaša Tomič), XVI. yüzyıl eseridir.

Çapı 15,7 cm., yüksekliği ise 4,7 cm.'dir. Envanter no: 1887.17.3.

21 KUPA (19 Nolu Resmin Ayrıntısı)

Kupanın çevresine yapraklı dallar kazınmıştır.

22 KUPA

Gümüşten çekiçlenerek yapılmıştır. Yapraklı ve İslamî süslemeleri bulunmaktadır.

XVI. yüzyıl eseridir.

Çapı 12,5 cm., yüksekliği ise 3 cm.'dir. Envanter no: 1891.56.6.

23 KUPA (24 Nolu Resmin Ayrıntısı)

Orta madalyonda süslemeler bulunmaktadır.

24 KUPA

Gümüşten çekiçlenerek yapılmıştır. Dökme madenden orta madalyon üzerinde, dallı, İslamî motifler, kabartma insan ve hayvan figürleri bulunmaktadır.

XVI. yüzyıl eseridir.

Çapı 14,8 cm., yüksekliği ise 4 cm.'dir. Envanter no: 1889.4.1.

25 KUPA (26 Nolu Resmin Ayrıntısı)

Orta madalyonda süslemeler bulunmaktadır.

26 KUPA

Gümüşten çekiçlenerek yapılmıştır. Yapraklı ve İslamî motifli süslemeleri bulunmaktadır.

XVI. yüzyıl eseridir.

Çapı 11,5 cm., yüksekliği ise 2,6 cm.'dir. Envanter no: 1916.2.

27 KUPA

Gümüşt en çekiçlenerek yapılmıştır. Yapraklı ve İslamî motifli süslemeleri bulunmaktadır.

Keresztúri puszta (Jaša Tomić), XVI. yüzyıl eseridir.

Çapı 15,4 cm., yüksekliği ise 4,6 cm.'dir. Envanter no: 1887.17.2.

28 KUPA

Gümüşt en çekiçlenerek yapılmıştır. Yapraklı ve İslamî motifli süslemeleri bulunmaktadır.

Kubin, XVI. yüzyıl eseridir.

Çapı 13,3 ila 13,9 cm., yüksekliği ise 2,9 ila 3,2 cm.'dir. Envanter no: 1874.267.

29 KUPA

Gümüşt en çekiçlenerek yapılmıştır. Yapraklı ve İslamî motifli süslemeleri bulunmaktadır. Orta madalyonu stilize yıldızlarla süslenmiştir.

Keresztúri puszta (Jaša Tomić), XVI. yüzyıl eseridir.

Çapı 10,8 cm., yüksekliği ise 2,8 cm.'dir. Envanter no: 1887.17.6.

30 KUPA

Gümüşt en çekiçlenerek yapılmıştır. Yapraklı ve İslamî motifli süslemeleri bulunmaktadır, dökme metalden yapılmış, çıkıntılı orta süsü yarım küre biçimindedir.

XVI. yüzyıl eseridir.

Çapı 14,3 cm., yüksekliği ise 3,5 cm.'dir. Envanter no: 55.448.C.

31 KUPA

Gümüşt en çekiçlenerek yapılmıştır. Yapraklı ve İslamî motifli süslemeleri bulunmaktadır. Orta süsü, stilize kazınmış yıldızlardan oluşmaktadır.

XVI. yüzyıl eseridir.

Çapı 11,6 cm., yüksekliği ise 3,4 cm.'dir. Envanter no: 55.445.C.

32 KUPA (31 Nolu Resmin Ayrıntısı)

Kupanın kenarına palmiye yaprakları kazınmıştır.

- 33 KUPA
Gümüşten çekiçlenerek yapılmıştır. Yapraklı ve İslamî motifli süslemeleri bulunmaktadır. Merkez süsü ise, yatar vaziyetteki bir geyik heykelinden oluşmaktadır.
Kolozsvár civarında bulunmuş olup, XVI. yüzyıl eseridir.
Çapı 14 cm., yüksekliği ise 3 cm.'dir. Envanter no: 1947.11.
- 34 KUPA (Ayrıntı)
Gümüşten çekiçlenerek yapılmıştır. İslamî motiflidir.
Orta süsü, yatar vaziyetteki bir geyik heykelinden oluşmuştur.
XVI. yüzyıl eseridir.
Çapı 11,5 cm., yüksekliği ise 4 cm.'dir Envanter no: 1887.36.1
- 35 KUPA
Gümüşten çekiçlenerek yapılmıştır. Yapraklı ve İslamî motifli süslemeleri bulunmaktadır. Orta madalyona, stilize bir yıldız kazınmıştır.
Kolozsvár (Cluj) civarında bulunmuş olup, XVI. yüzyıl eseridir.
Çapı 14,4 cm., yüksekliği ise 4 ila 4,3 cm.'dir. Envanter no: 1949.301.
- 36 KUPA
Gümüşten çekiçlenerek yapılmıştır. Yapraklı ve İslamî motifli süslemeleri bulunmaktadır. Orta süsünde, yatar vaziyette bir hayvan figürü vardır.
Karas ırmağı üzerindeki bir değirmen çukurunda bulunmuş olup, XVI. yüzyıl eseridir.
Çapı 14,8 ila 15,6 cm., yüksekliği ise 4,1 ila 4,9 cm.'dir. Envanter no: 1871.257.
- 37 KUPA
Gümüşten çekiçlenerek yapılmıştır. Kabartma yıldızlar ve damarlarla süslenmiştir. Orta süsüne yıldız kazınmıştır. Kenarları işlemelidir.
XVI. yüzyıl eseridir.
Çapı 13,5 cm., yüksekliği ise 3,8 cm.'dir. Envanter no: 1891.56.8.
- 38 KUPA
Gümüşten çekiçlenerek yapılmıştır. Petekli süslemeleri vardır. Orta madalyonu İslamî motiflidir.
Keresztúri puszta (Jaša Tomić), XVI. yüzyıl eseridir.
Çapı 15,5 cm., yüksekliği ise 2,9 cm.'dir. Envanter no: 1887.17.1.

- 39 KUPA
Gümüşten çekiçlenerek yapılmıştır. Damarlar ve dallarla süslenmiştir. Orta süsünde, tavus kuşları işlenmiş hayat ağacı bulunmaktadır. Keresztüri puszta (Jaša Tomić), XVI. yüzyıl eseridir. Çapı 15,5 cm., yüksekliği ise 4,2 cm.'dir. Envanter no: 1887.17.4.
- 40 KUPA
Gümüşten çekiçlenerek yapılmıştır. Boş ve dolu kareler çekiçlenmiştir. Orta süsünde altı yapraklı stilize çiçek figürü bulunmaktadır. Mako, XVI. yüzyıl eseridir. Çapı 12,5 cm., yüksekliği ise 3,9 cm.'dir. Envanter no: 1910.22.3.
- 41 KUPA (42 Nolu Resmin Ayrıntısı)
Stilize çiçek bütün madalyonu kaplamaktadır.
- 42 KUPA
Gümüşten çekiçlenerek yapılmıştır. Geniş süslemeleri vardır. Petekli orta madalyon üzerinde, altı yapraklı stilize çiçek bulunmaktadır. XVI. yüzyıl eseridir. Çapı 11,3 ila 11,5 cm., yüksekliği ise 3,3 cm.'dir. Envanter no: 55.447.C.
- 43 KUPA (Ayrıntı)
Kabartma orta süsüne yıldız işlenmiştir. XVI. yüzyıl eseridir. Envanter no: 1908.52.2
- 44 KUPA (Ayrıntı)
Gümüşten çekiçlenerek yapılmıştır. Yapraklardan oluşan bir taçla süslenmiş, yıldızlı yüzler üzerinde kabartma kartallar bulunmaktadır. XVI. yüzyıl eseridir. Çapı 11,4 cm., yüksekliği ise 3,5 cm.'dir. Envanter no: 1908.52.2
- 45 KUPA
Gümüşten çekiçlenerek yapılmıştır. Üzerinde Kır Tanrısının Kabartma figürü bulunmaktadır. Kiril harflerinde bir yazı, İslamî motifli orta süsün çevresinde ve kenarda dolanmaktadır. XVI.yüzyıl eseridir. Çapı 15,3 cm.'dir. Envanter no: 1929.36.
- 46 ve 47 KUPA (45 Nolu Resmin Ayrıntısı)
Kabartma hayvan figürleri bulunmaktadır.

48 KUPA

Gümüşten çekiçlenerek yapılmıştır. Dilimler içinde kabartma kuş figürleri bulunmaktadır. Yıldız kazınmış orta madalyonda, yatar vaziyette bir koç heykeli vardır.

XVI. yüzyıl eseridir.

Çapı 13,7 cm., yüksekliği ise 4,4 cm.'dir. Envanter no: 1913.13.

49 İLA 51 KUPA

Gümüşten çekiçlenerek yapılmıştır. Üzerinde Kır Tanrısının kabartma figürü bulunmaktadır. Kenarları işlemeli orta madalyonun üzerinde stilize bir ejderha vardır.

XVI. yüzyıl eseridir.

Çapı 13,5 cm., yüksekliği ise 3,8 cm.'dir. Envanter no: 1920.16.

52 İLA 54 KUPA

Gümüşten çekiçlenerek yapılmıştır. Dallı ve yapraklı bir çerçevede azizlerin portreleri bulunmaktadır. Orta süsünde, başında halesi ile oturur vaziyette bir aziz vardır. Orta süsü çevresinde ve kupanın kenarı üzerinde Kiril harflerinde yazılmış bir yazı bulunmaktadır.

XVI. yüzyıl eseridir.

Çapı 14,8 İLA 15,1 cm., yüksekliği ise 4,3 cm.'dir. Envanter no: 1911.57.1

55 İLA 56 KUPA

Gümüşten çekiçlenerek yapılmış olup, ayağı bulunmamaktadır. Bitki motifli bir çerçeve içinde altı aziz büstü vardır. Orta madalyon üzerinde, ejderhayı öldüren aziz Georges'in resmi bulunmaktadır.

Danaföldvár, XVI. yüzyıl eseridir.

Çapı 12,8 İLA 13,1 cm., yüksekliği ise 4,2 İLA 4,6 cm.'dir. Ayağın çapı 6,3 cm.'dir. Envanter no: App. Jank. 182.

57 KUPA

Gümüşten çekiçlenerek yapılmış olup, süslemesi bulunmaktadır. Orta süs yarım-aylarla çevirili olup, kabartmalı ve parlaktır.

Hegyhátkisbér (Vas bölgesi), XVI. yüzyıl eseridir.

Çapı 13,4 cm., yüksekliği ise 3 cm.'dir. Envanter no: 1867.76.3.

58 KUPA

Kalaylı bakırdan yapılmıştır. Madalyonu yassı yarım küre biçimindedir.

XVI. yüzyıl eseridir.

Çapı 14,4 ila 15 cm., yüksekliği ise 3 ila 3,2 cm.'dir.

Taban çapı 8,2 cm.'dir. Envanter no: 1912.108.92.

59 MAKO HAZINESİ

Gümüş kupa ve maşrapalar.

XVI. yüzyıl eserleridir.

Envanter no: 1910.22.1-3.

60 KERESZTÚRI PUSZTA HAZINESİ

Gümüş kupalar.

XVI. yüzyıl eseridir.

Envanter no: 1887.17.1-6.

61 AYAKLI İKİ KUPA

Sedef kaplamalıdır. Bölmeli emaye çember geçirilmiştir. Aynı stilde bronz kaideleri bulunmaktadır.

XVII. yüzyıl eseridir.

Ağız çapı 15 cm., yüksekliği ise 7 cm.'dir. Ayağın çapı 5 cm.'dir.

Envanter no: App. Jank. 219-220.

62 AYAKLI KUPA (61 Nolu Resmin Ayrıntısı)

Bölmeli emaye kaidesi vardır.

Envanter no: App. Jank. 219.

63 ila 65 YAZI TAKIMI

Üstte, zengin çiçek süslemesi ve sultanın tuğrası.

XVII. yüzyılın ikinci yarısında yapılmıştır.

Uzunluğu 30,5 cm.'dir. Envanter no: 1926.32.

66 AYAKLI KUPA

Pişirilmiş topraktan yapılmış olup, kenarı işlemelidir.

İç kısmı, yeşil vernik ile korunmuştur.

Buda, Fö utca 70, XVI.-XVII. yüzyıl eseridir.

Ağız çapı 23,2 cm., yüksekliği ise 10,9 cm.'dir. Ayağın çapı 9,8 cm.'dir.

Envanter no: 1913.45.73.

67 ÇÖMLEK

Pişirilmiş topraktan yapılmıştır. Ağız geniş olup, içi kahverengi vernik ile kaplanmıştır.

- Párkány-Kakadvár (Šturovo), XVI.-XVII. yüzyıl eseridir.
Ağız çapı 20,1 cm., yüksekliği ise 23 cm.'dir. Taban çapı 13,7 cm.'di.
Envanter no: 1942.4.5.
- 68 TESTİ
Pişirilmiş topraktan yapılmıştır. Dalgalı çizgilerle süslenmiş yüzeyi siyah vernikle kaplanmıştır.
Buda, XVI.-XVII. yüzyıl eseridir.
Yüksekliği 29 cm., taban çapı ise 11,8 cm.'dir. Envanter no: 1897.61.50.
- 69 IBRİK
Bakırdan yapılmıştır. Yüzeyine zengin süslemeler kazınmıştır.
XVI.-XVII. yüzyıl eseridir.
Ağız çapı 5 cm., yüksekliği ise 28,5 cm.'dir. Envanter no: 1912.90.
- 70 IBRİK (69 Nolu Resmin Ayrıntısı)
İbriğin omuzu üzerine çiçek süsleri kazınmıştır.
- 71 KUPA
Bakırdan yapılmıştır. Gövde üzerinde dallı çiçekler işlenmiştir.
Neszmély, XVI.-XVII. yüzyıl eseridir.
- 72 ŞAMDAN (73 Nolu Resmin Ayrıntısı)
Ayaklı olup, üzerine balık figürü kazınmıştır.
- 73 ŞAMDAN
Bakırdan yapılmıştır. Girintili gövde yuvarlaktır. Ayağı çan şeklindedir.
Şamdanın ucu, stilize bir lale şeklindedir.
XVI.-XVII. yüzyıl eseridir.
Yüksekliği 28 cm., ayağın çapı ise 14,5 cm.'dir. Envanter no: 1917.23B.
- 74 IBRİK
Bakırdan yapılmıştır. Gövde üzerine zengin çiçek motifleri kazınmıştır.
Buda Şatosu, XVI.-XVII. yüzyıl eseridir.
Ağız çapı 4,7 cm., yüksekliği 26 cm.'dir. Envanter no: 55.456.C.

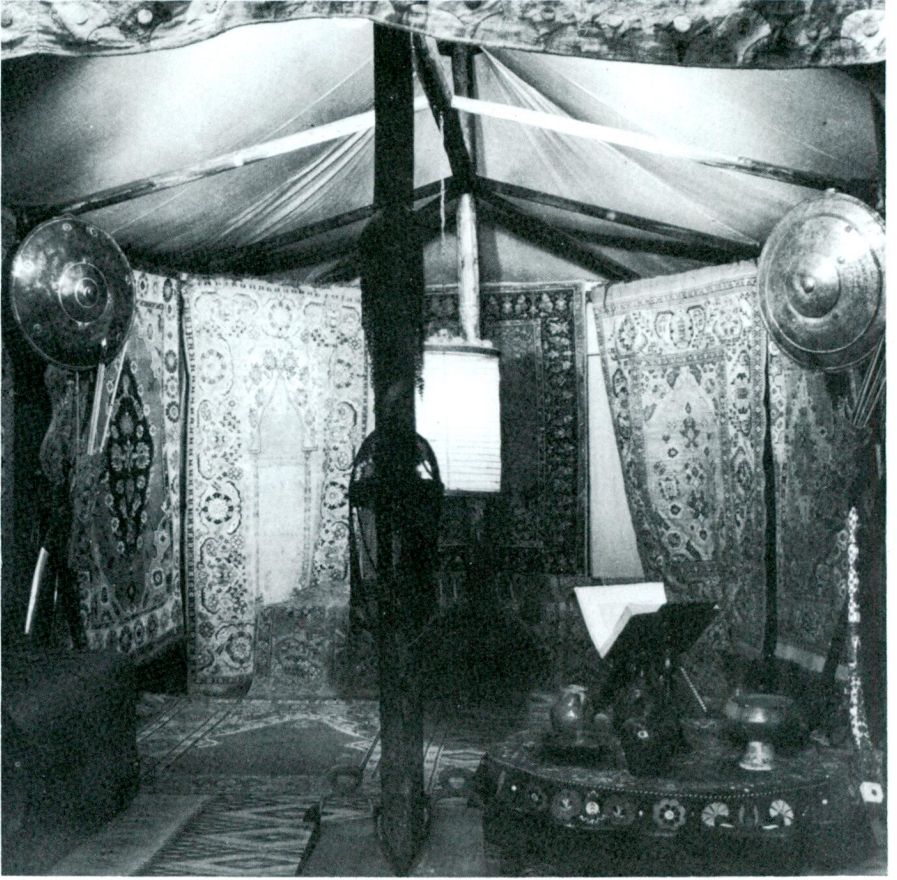

Res. I— Bir vezirin görkemli çadırı. XVII. yüzyılın 2. yarısından kalmıştır.

Res. II— Bir vezirin görkemli çadırı, ayrıntı

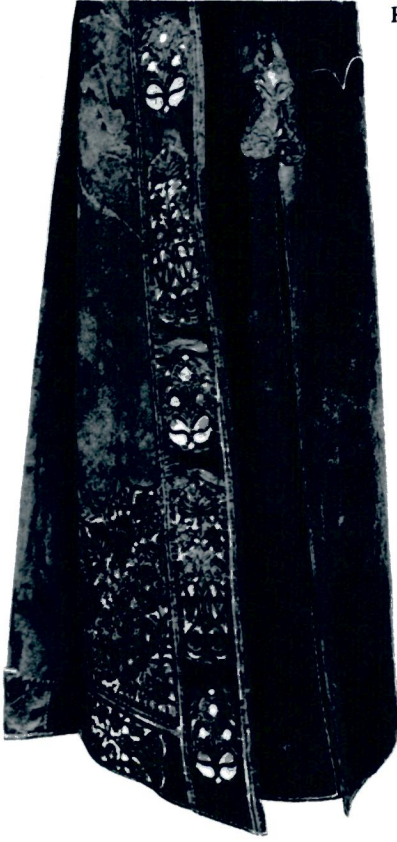

Res. 1 — Tam teçhizatlı bir çadırın içi

Res. III — Deri kaftan. XV-XVI. yüzyıl

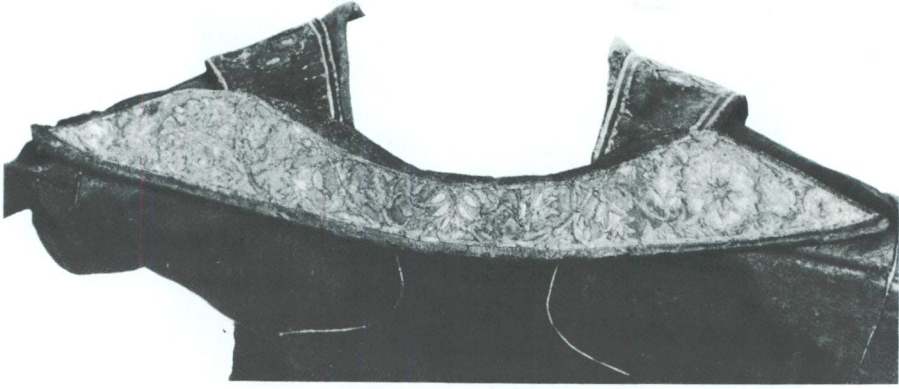

Res. 2 — III nolu resimdeki deri kaftanın yandan görünüşü. XV-XVI. yüzyıl

Res. 3 — Kaftanın arkası

Res. 4— Kaftanın yaka işlemleri

Res. IV— Deri kaftan, ayrıntı. XV-XVI.
yüzyıl

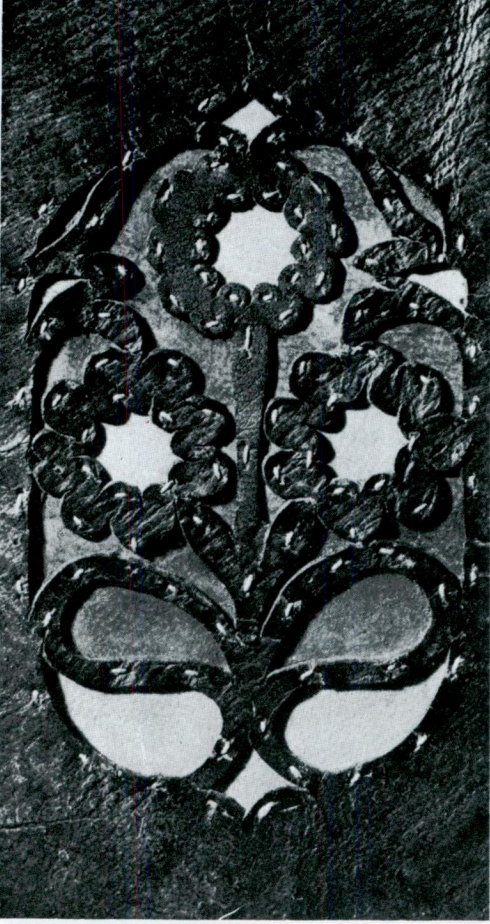

Res. V— Deri kaftan, ayrıntı. XV-XVI.
yüzyıl

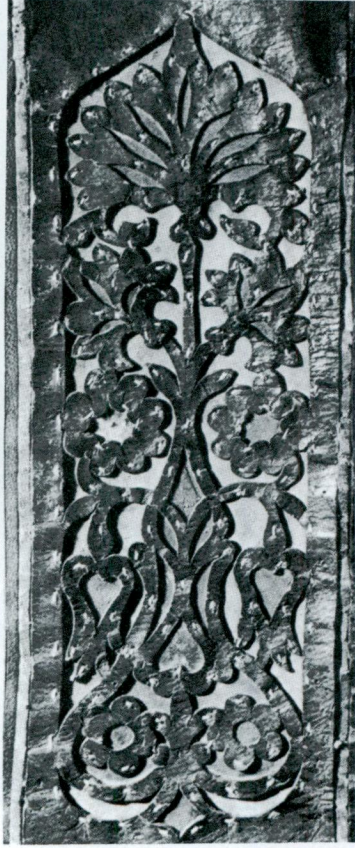
Res. VI—Deri kaftan, ayrıntı. XV-XVI. yüzyıl

Res. 5— Kaftan. Eteğın ucundaki küçük madalyon

Res. 6— Kaftan. Eteğın kenarındaki büyük madalyon

Res. 7/10 — Kaftan. Orta çiçeğin çevresinde işlenmiş büyük süs ayrıntıları

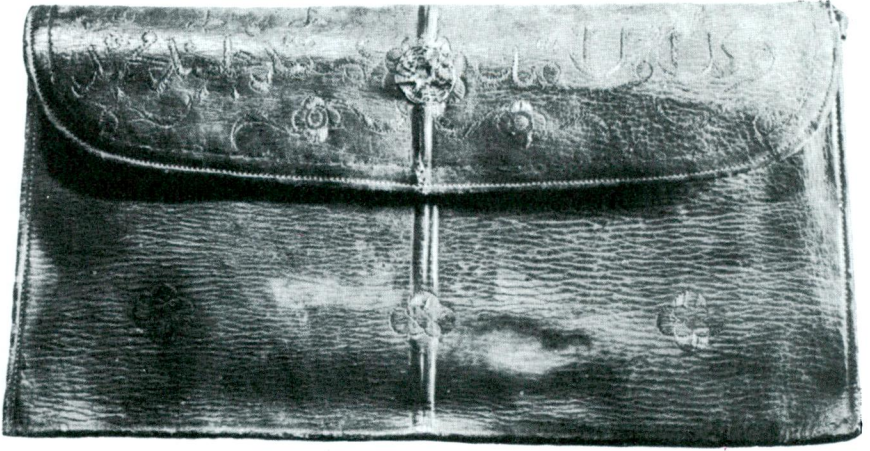

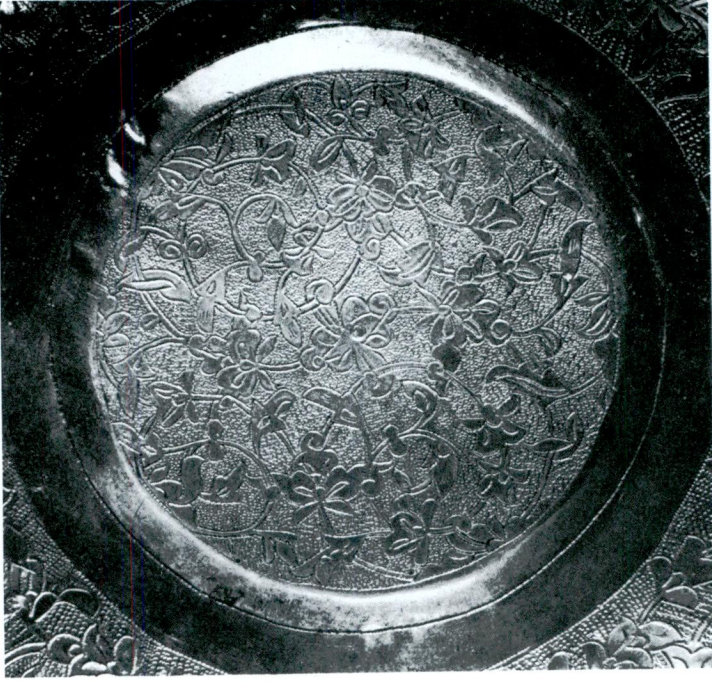

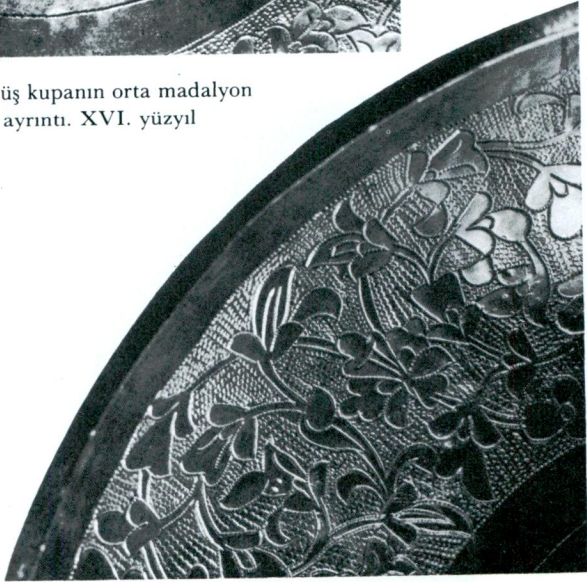
Res. 11 — Bir çift deri terlik. XVII. yüzyıl

Res. 12 — Deri çanta. XVII. yüzyıl

Res. 13—Gümüş kupanın orta madalyon süslemesi, ayrıntı. XVI. yüzyıl

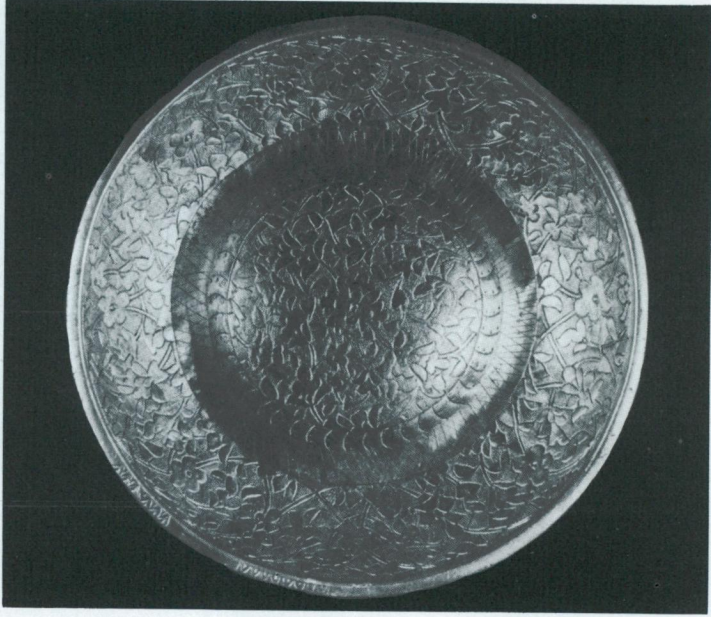

Res. 14—Arabesk motifli gümüş kupa:
kenarı 13 nolu resmin ayrıntısı

Res. 15— Arabesk motifli gümüş kupa. XVII. yüzyıl

Res. 16— György Mar tinuzzi'ye ilişkin bir yazısı olan gümüş kupa. XVI. yüzyıl

Res. 17—Gümüş kupa.
Madalyon üzerine uzun
bacaklı bir kuş kazınmış.
XVII. yüzyıl

Res. 18—Orta madalyon
üzerinde kuş heykeli
bulunan gümüş kupa.
XVI. yüzyıl.

Res. 19 — Yapraklı süsleri ve arabesk motifleri bulunan gümüş kupa. XVI. yüzyıl

Res. 20 — Gümüş kupa. Arabesk motifli ve dökme orta madalyonlu. Kereszturi puszta (Jasa Tomic) XVI. yüzyıl

Res. 21 — Gümüş bir kupanın kenar süsü. 19 nolu resmin ayrıntısı

Res. 22 — Arabesk motifli gümüş kupa .XVI. yüzyıl

Res. 23 — Gümüş kupanın bir orta madalyonu. 24 nolu resmin ayrıntısı

Res. 24 — Orta madalyonu kabartmalı gümüş kupa. XVI. yüzyıl

Res. 25 — Gümüş bir kupanın madalyon süsü. 26 nolu resmin ayrıntısı

Res. 26 — Arabesk motifli gümüş kupa.
XVI. yüzyıl

Res. 27— Arabesk motifli gümüş kupa. Kereszturi puszta (Jasa Tomic) XVI. yüzyıl

Res. 28— Arabesk motifli gümüş kupa. Kubin, XVI. yüzyıl

Res. 29 — Yıldız madalyonlu gümüş kupa. Kereszturi puszta
(Jasa Tomic) XVI. yüzyıl

Res. 30— Arabesk motifli gümüş kupa. XVI. yüzyıl

Res. 31 — Yıldız şeklinde orta süsü olan gümüş kupa. XVI. yüzyıl

Res. 32 — Kenarları palmyelerle süslü gümüş kupa. 31 nolu resmin ayrıntısı

Res. 33—Geyikli gümüş kupa. Kolozsvar (Cluj civarında bulunmuştur. XVI. yüzyıl

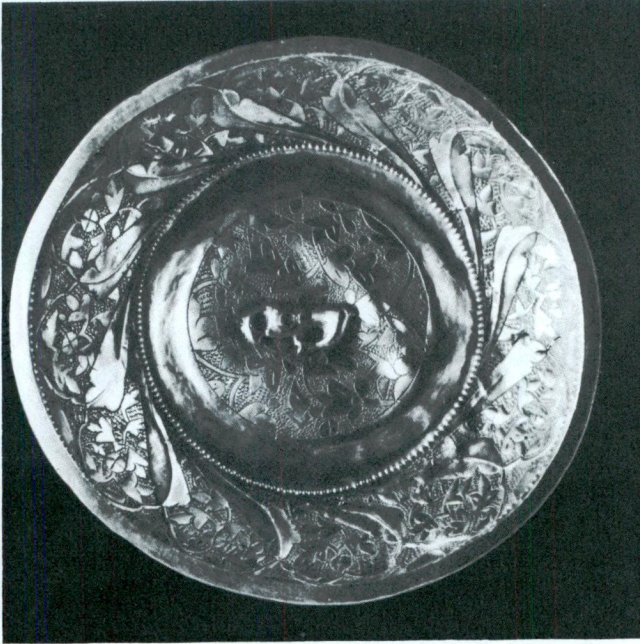

Res. 34—Geyik heykeli olan gümüş kupa, ayrıntı. XVI. yüzyıl

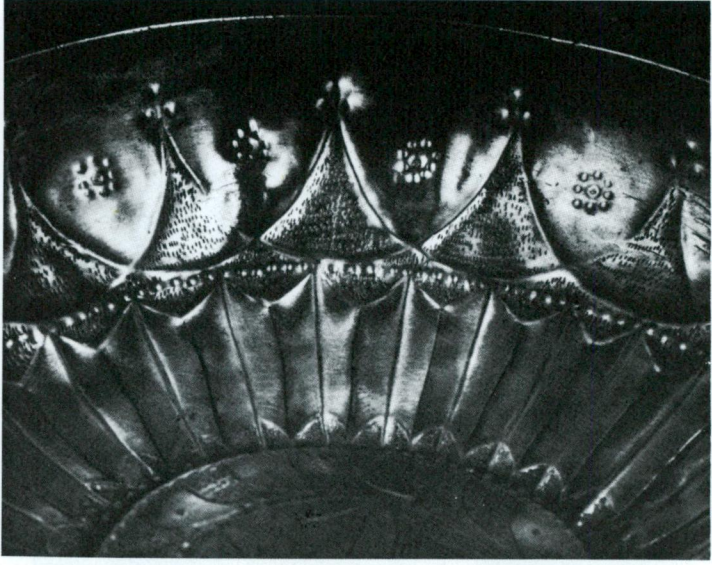

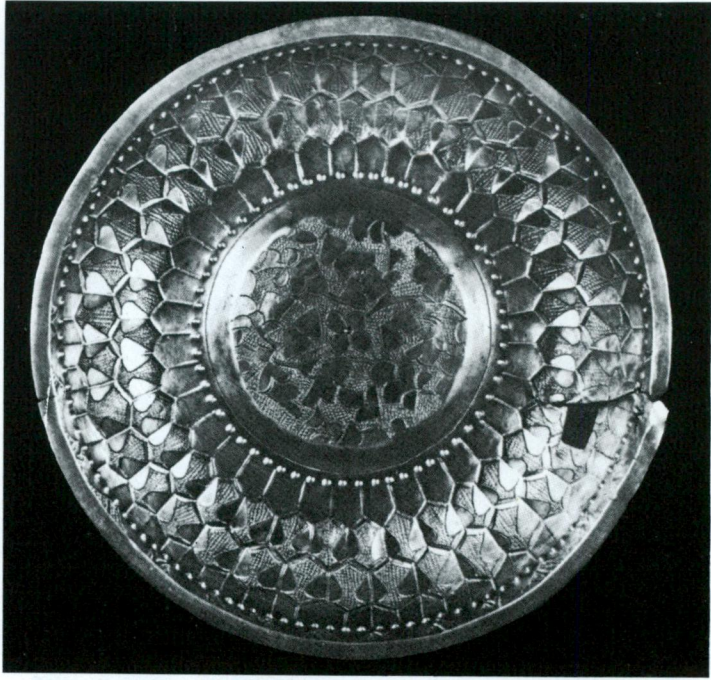
Res. 35 — Yıldız süslü gümüş kupa. Kolozsvar (Cluj) civarında bulunmuştur. XVI. yüzyıl

Res. 36 — Orta süsünde hayvan heykeli olan gümüş kupa. Karas ırmağı kıyısında bulunmuştur. XVI. yüzyıl

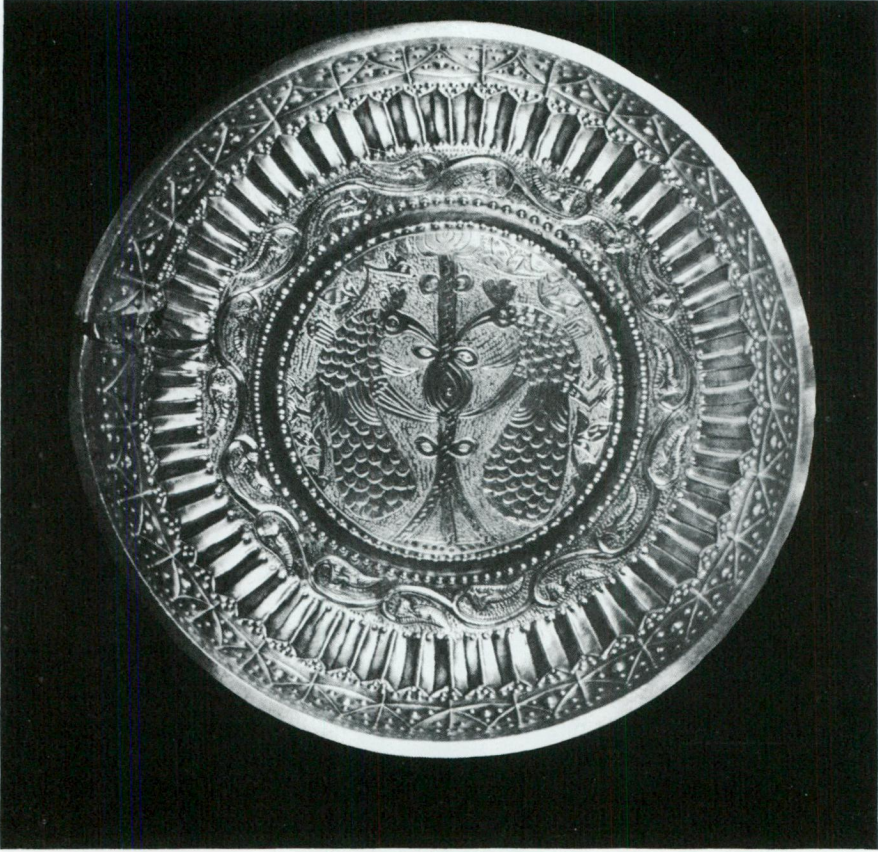

Res. 37— Yıldız süslü gümüş kupa. Kenar ayrıntısı, XVI. yüzyıl

Res. 38— Petek desenli gümüş kupa. Kereszturi puszta
(Jasa Tomic) XVI. yüzyıl

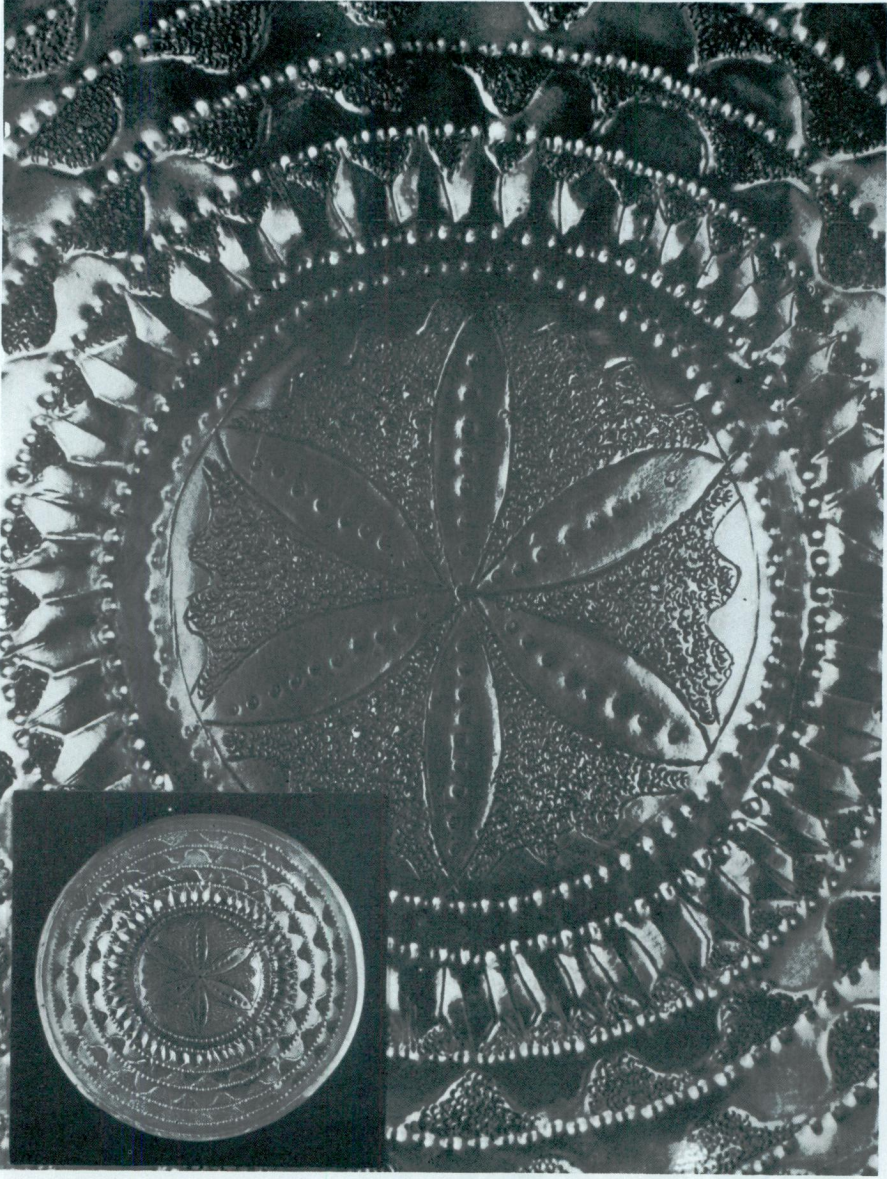
Res. 39—Ortasında tavus kuşları olan gümüş kupa. XVI. yüzyıl

Res. 40—Dolu ve boş kareleri olan gümüş kupa. Mako, XVI. yüzyıl

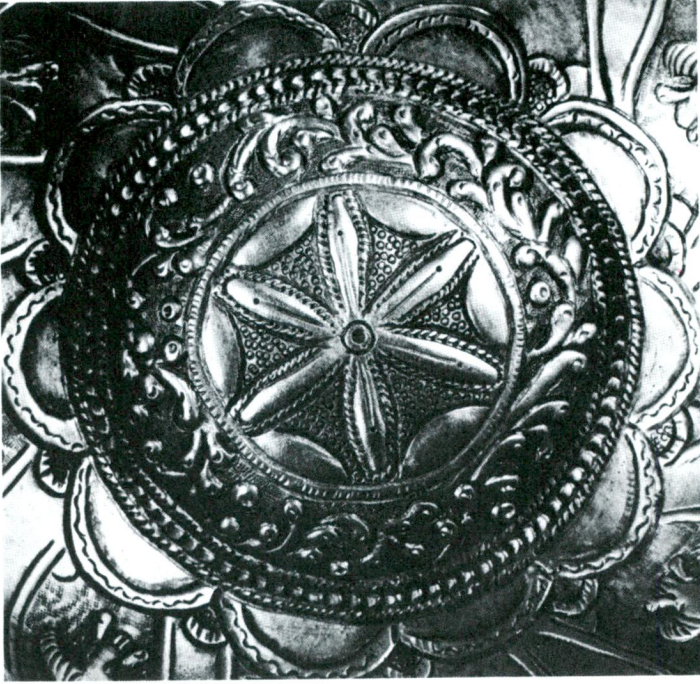

Res. 41 — Madalyonu stilize çiçek süslemeli gümüş kupa. 42 nolu resmin ayrıntısı

Res. 42 — Dalga süslemeli gümüş kupa. XVI. yüzyıl

Res. 43 — Orta madalyon. Gümüş bir kupa-
nın ayrıntısı XVI. yüzyıl

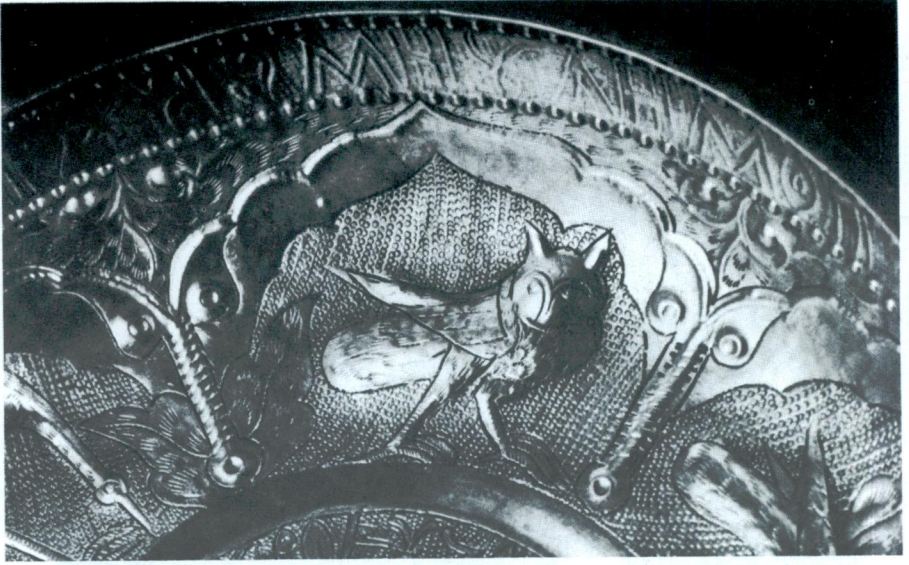

Res. 44 — Kartal figürlü ve yıldız süslemeli
gümüş kupa, ayrıntı. XVI. yüzyıl

Res. 45 — Kabartmalı hayvan figürlü gümüş kupa. XVI. yüzyıl

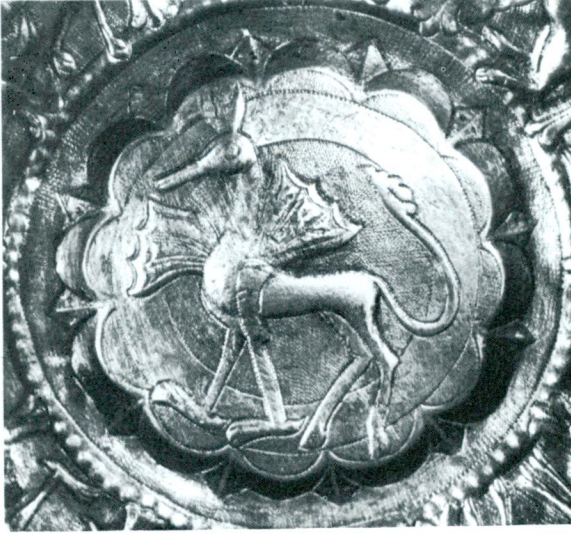

Res. 46/47 — Hayvan figürlü gümüş kupa. 45 nolu resmin ayrıntısı

Res. 48 — Kabartmalı kuş figürlü gümüş kupa. XVI. yüzyıl

Res. 49/51 — Kabartma hayvan figürlü
gümüş kupa. XVI. yüzyıl

Res. 52/54—Aziz büstleri işlenmiş
gümüş kupa. XVI. yüzyıl

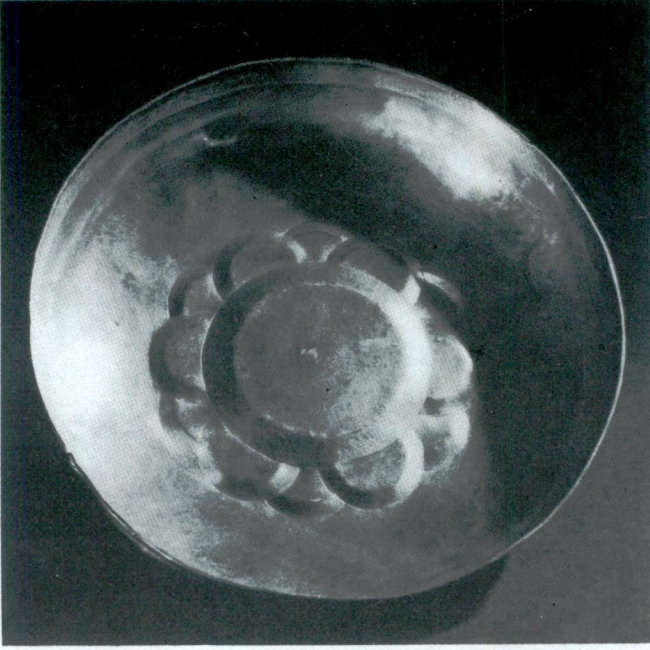

Res. 55—Aziz resimleri bulunan gümüş kupa. Ortada Saint Georges. XVI. yüzyıl

Res. 56—Kupanın kenarı. 55 nolu resmin ayrıntısı

Res. 57—Orta madalyonu yarımaylarla
çevrili gümüş kupa. XVI. yüzyıl

Res. 58—Bakır Kupa. XVI. yüzyıl

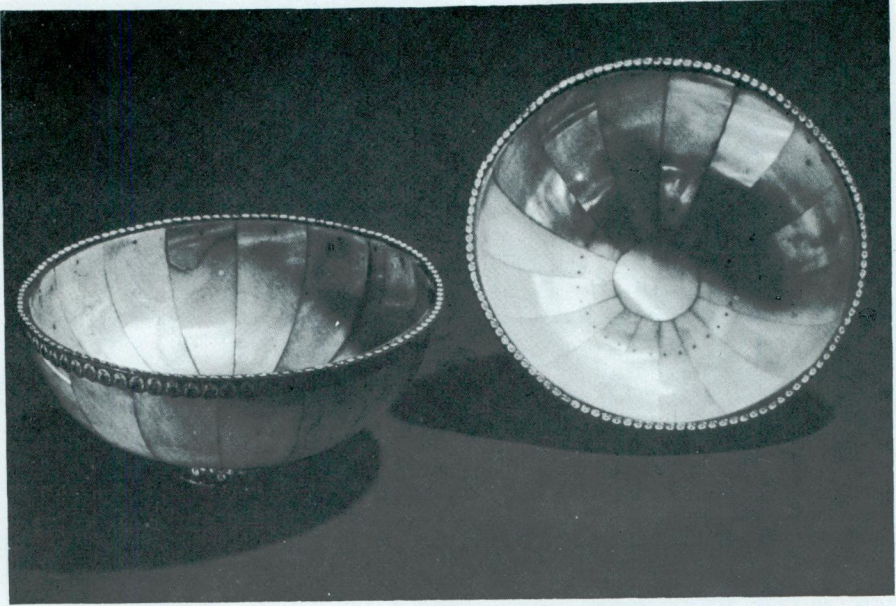

Res. 59— Mako hazinesi. XVI. yüzyıl

Res. 60— Kereszturi puszta (Jasa Tomic) hazinesi. XVI. yüzyıl

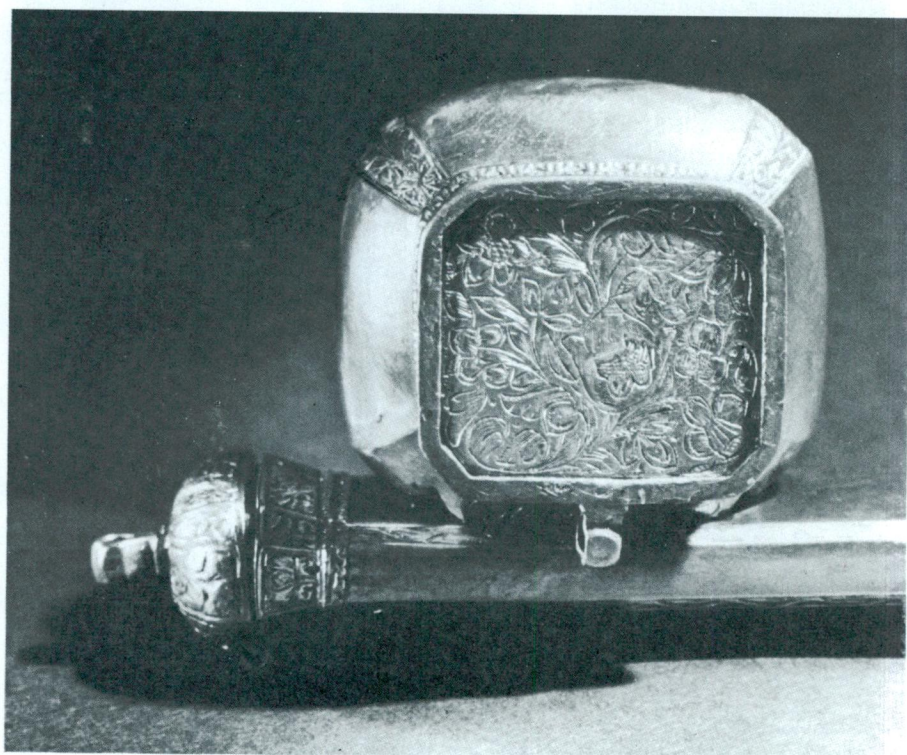
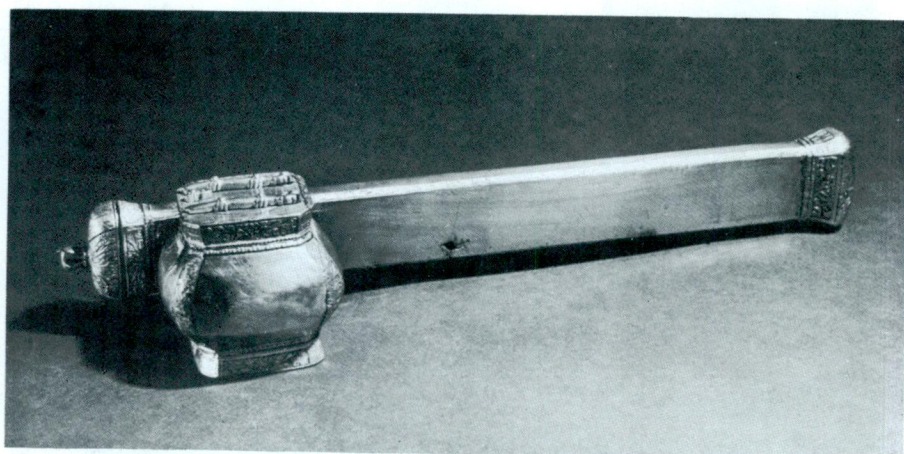

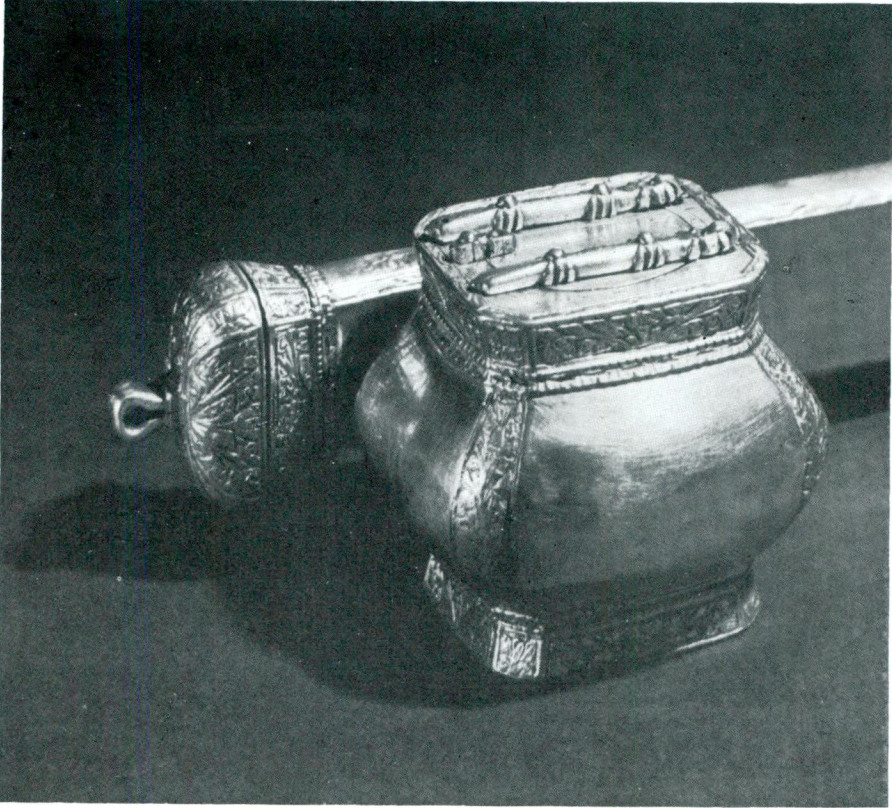
Res. 61 — Sedef ayaklı kupalar. XVII. yüzyıl

Res. 62 — Sedef bir kupanın parçalı emayeden ayağı.
61 nolu resmin ayrıntısı

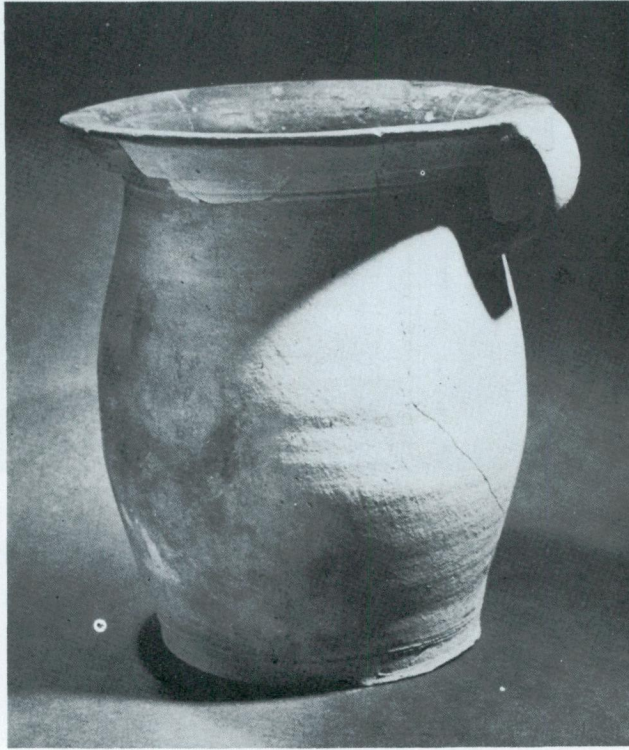

Res. 63/65 — Sultanın tuğrası ile birlikte, gümüş yazı takımı.
XVII. yüzyılın 2. yarısı

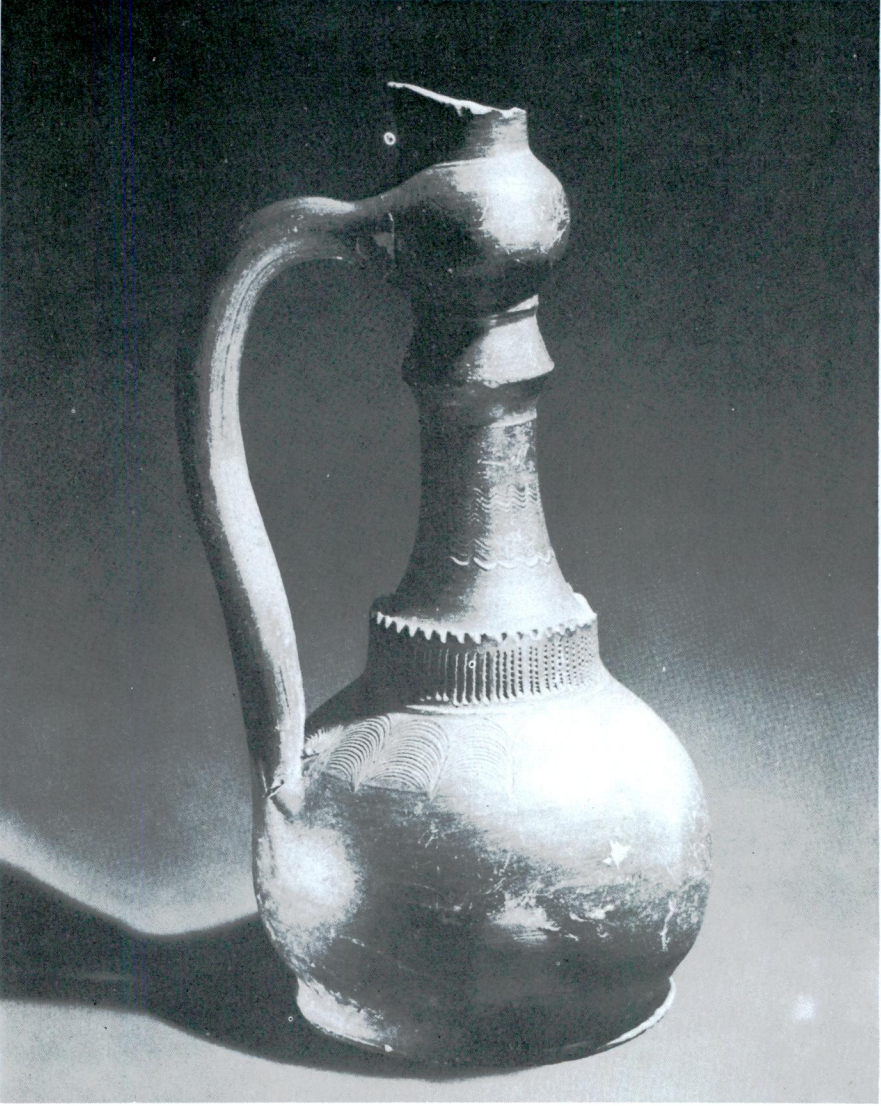

Res. 66— Pişirilmiş topraktan kupa. Buda.
Fö utca 70, XVI-XVII. yüzyıl

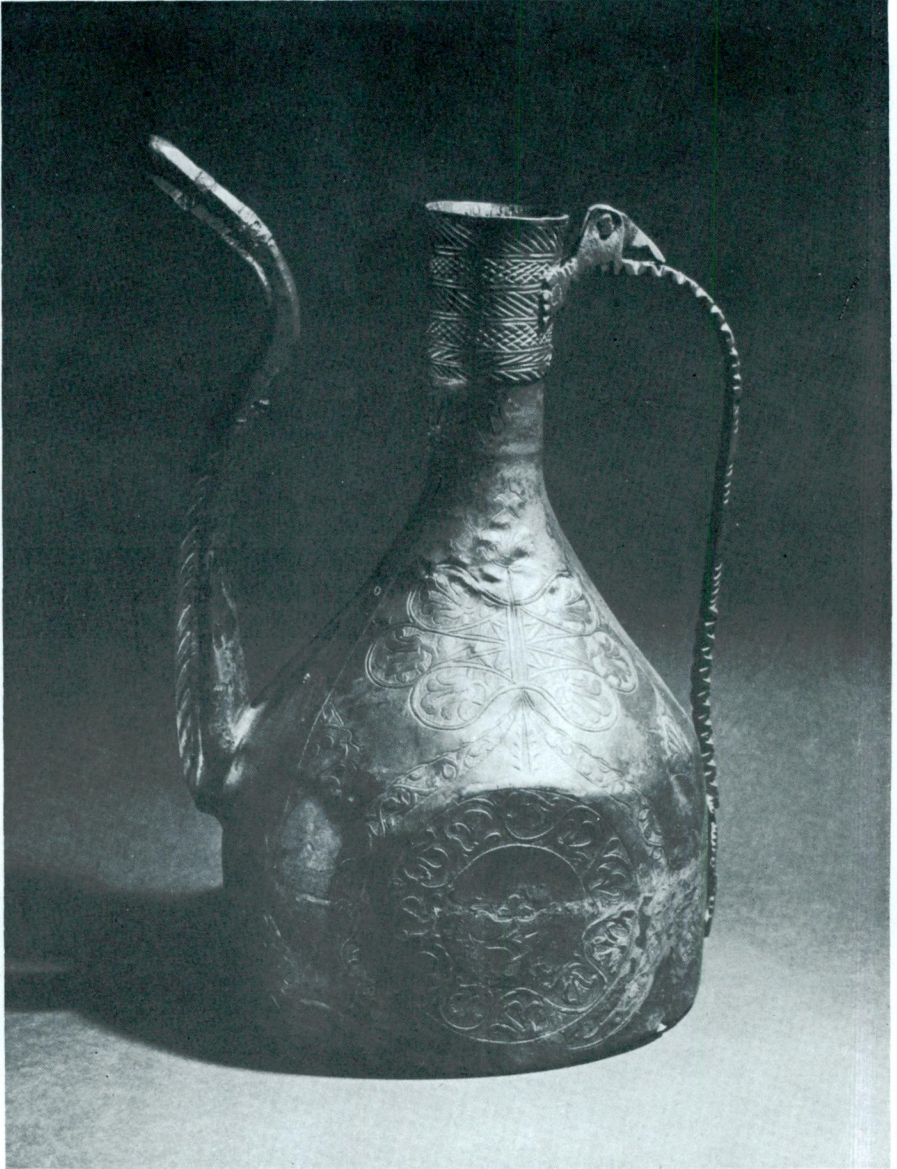

Res. 67— Pişirilmiş topraktan çömlek. Parkany-Kakadvar
(sturovo) XVI-XVII. yüzyıl

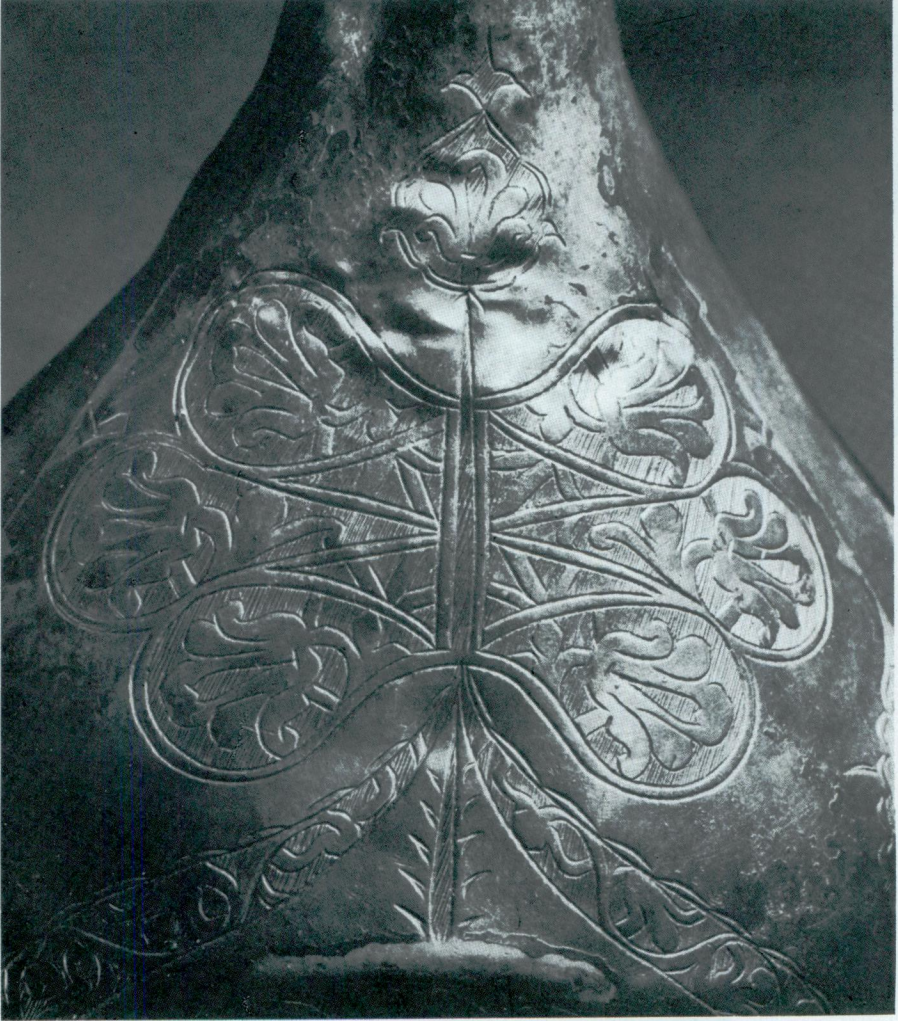
Res. 68 — Pişirilmiş topraktan testi. Buda, XVI-XVII. yüzyıl

Res. 69—Bakır ibrik. XVI-XVII. yüzyıl

Res. 70— Çiçek süslemeli bakır ibrik. 69 nolu resmin ayrıntısı

Res. 71 — Bakır kupa. Neszmaly, XVI-XVII. yüzyıl

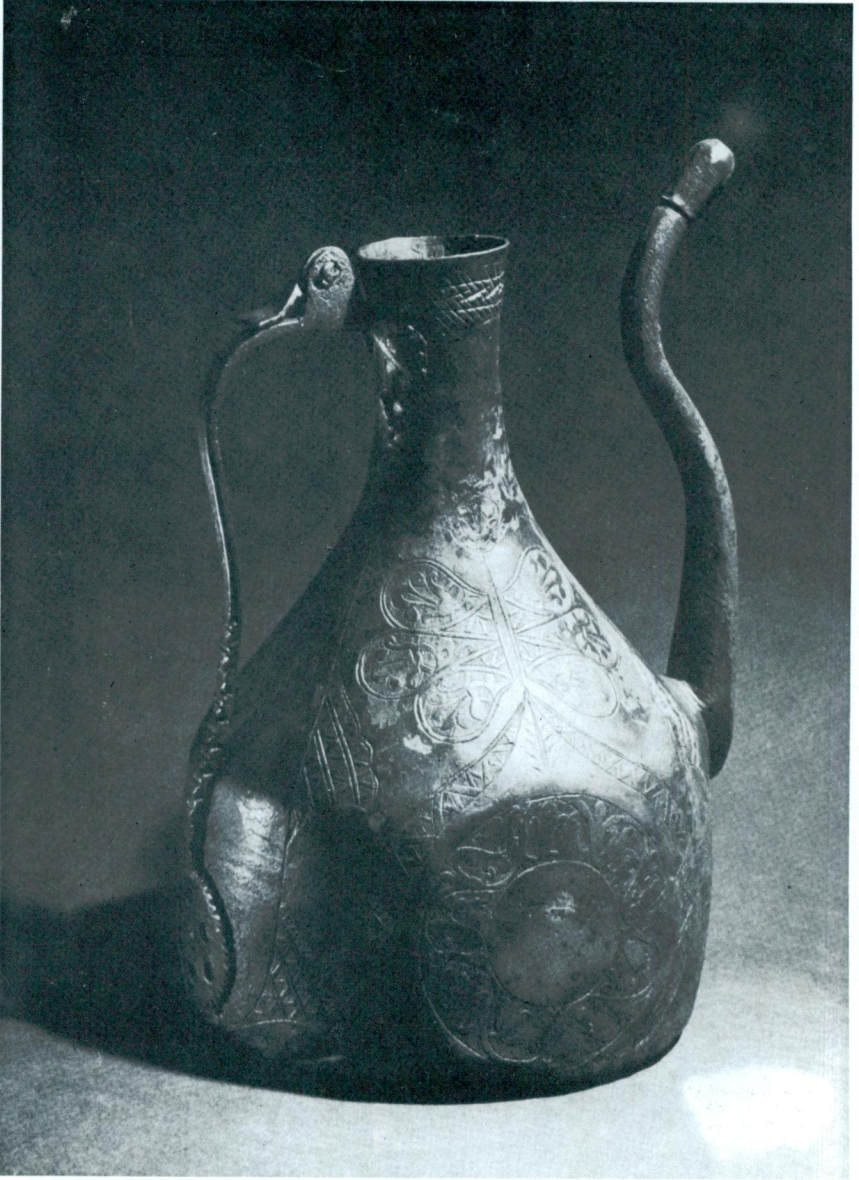

Res. 72 — Bakır şamdanın ayağındaki balık figürü.
73 nolu resmin ayrıntısı

Res. 73 — Bakır şamdan XVI-XVII. yüzyıl

Res. 74— Bakır ibrik. Buda şatosu XVI-XVII. yüzyıl